

—
Верховний
Суд

ДАЙДЖЕСТ
судової практики
Великої Палати
Верховного Суду

Рішення, внесені до ЄДРСР
за період із 01.12.2022 по 31.12.2022

Зміст

1. Справи, розглянуті з підстав необхідності відступу від висновку, викладеного в раніше ухваленому рішенні Верховного Суду	4
1.1. Господарська юрисдикція	4
1.2. Цивільна юрисдикція	23
2. Справи, розглянуті з підстав необхідності визначення юрисдикції	28
2.1. Справи, які підлягають розгляду в порядку господарського судочинства	28
2.2. Справи, які підлягають розгляду в порядку цивільного судочинства	31
3. Справи, прийняті до провадження Великою Палатою Верховного Суду	35
4. Справи, повернуті Великою Палатою Верховного Суду на розгляд касаційних судів	38

Перелік уживаних скорочень

ВП ВС	Велика Палата Верховного Суду
ВСУ	Верховний Суд України
КАС ВС	Касаційний адміністративний суд у складі Верховного Суду
КГС ВС	Касаційний господарський суд у складі Верховного Суду
КЦС ВС	Касаційний цивільний суд у складі Верховного Суду
КАС України	Кодекс адміністративного судочинства України
ГПК України	Господарський процесуальний кодекс України
ЗК України	Земельний кодекс України
КПК України	Кримінальний процесуальний кодекс України
ЦК України	Цивільний кодекс України
ЦПК України	Цивільний процесуальний кодекс України

1. Справи, розглянуті з підстав необхідності відступу від висновку, викладеного в раніше ухваленому рішенні Верховного Суду

1.1. Господарська юрисдикція

ВП ВС відступила від правового висновку КЦС ВС щодо змісту детального опису робіт (наданих послуг), виконаних адвокатом, необхідного для визначення розміру витрат на професійну правничу допомогу, визначивши, що учасник справи повинен деталізувати опис робіт (наданих послуг), виконаних адвокатом, лише тією мірою, якою досягається його функціональне призначення – визначення розміру витрат на професійну правничу допомогу з метою розподілу судових витрат. Надмірний формалізм при оцінюванні такого опису на предмет його деталізації, за відсутності визначених процесуальним законом чітких критеріїв оцінки, може призвести до порушення принципу верховенства права.

У разі встановленого договором фіксованого розміру гонорару сторона може доводити неспівмірність витрат у тому числі, але не виключно, без зазначення в детальному описі робіт (наданих послуг) відомостей про витрати часу на надання правничої допомоги. Зокрема, посилаючись на неспівмірність суми фіксованого гонорару зі складністю справи, ціною позову, обсягом матеріалів у справі, кількістю підготовлених процесуальних документів, кількістю засідань, тривалістю розгляду справи судом тощо

Велика Палата Верховного Суду розглянула касаційні скарги ОСОБА_1 на постанови Східного апеляційного господарського суду від 07 грудня 2021 року та додаткові постанови Східного апеляційного господарського суду від 16 грудня 2021 року та додаткові рішення Господарського суду Харківської області від 27 вересня 2021 року за позовом ОСОБА_1 до ОСОБА_2, ОСОБА_3, ОСОБА_4, ОСОБА_5 за участю третіх осіб, які не заявляють самостійних вимог щодо предмета спору, на стороні відповідачів: ОСОБА_6, Товариства з обмеженою відповідальністю "Аксіома" про визнання недійсними договорів дарування та скасування державної реєстрації, і прийняла постанову, в якій зазначила таке.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

У травні 2021 року ОСОБА_1 звернулася до суду з позовом про визнання недійсним договорів дарування частини частки в статутному капіталі ТОВ "Аксіома", за яким ОСОБА_2 передав, а ОСОБА_3, ОСОБА_4, ОСОБА_5 прийняли частину частки у статутному капіталі товариства.

Рішенням суду у позові ОСОБА_1 відмовлено.

Під час розгляду справи по суті ТОВ "Аксіома", ОСОБА_3, ОСОБА_4, ОСОБА_5 звернулися до суду першої та до суду апеляційної інстанцій із заявами про відшкодування витрат на професійну правничу допомогу.

Суди першої та апеляційної інстанцій такі заяви задовольнили в повному обсязі.

Звертаючись із касаційними скаргами на рішення судів про стягнення витрат на правову допомогу, ОСОБА_1 посилається на наявність суперечливої практики Верховного Суду з питань, пов'язаних зі стягненням витрат на правничу допомогу щодо необхідності надання детального опису робіт та/або послуг у разі, якщо договором про надання правничої допомоги передбачено фіксовану вартість таких робіт/послуг.

Скаржниця зауважує, що вартість послуг на адвоката є завищеною, ТОВ "Аксиома" не подало детального опису наданих послуг; акт приймання-передачі до договору про надання правничої допомоги не є розрахунком здійснених витрат часу при наданні правничої допомоги.

Також ОСОБА_1 зазначає, що матеріали справи не містять великої кількості документів, які були подані представником відповідачів 2, 3, 4, та на які адвокат останніх витратив би значний час; всі процесуальні документи, подані представником від імені відповідачів 2, 3, 4, штучно створюють характер послуг, які просто дублюють зміст одна одної.

ОЦІНКА СУДУ

Загальне правило розподілу судових витрат визначене в частині четвертій статті 129 ГПК України, відповідно до якої інші судові витрати, пов'язані з розглядом справи, покладаються: 1) у разі задоволення позову – на відповідача; 2) у разі відмови в позові – на позивача; 3) у разі часткового задоволення позову – на обидві сторони пропорційно розміру задоволених позовних вимог.

Велика Палата Верховного Суду зауважує, що неврахування судом умов договору про надання правової допомоги щодо порядку обчислення гонорару не відповідає принципу свободи договору, закріпленому у статті 627 ЦК України.

Частинами першою та другою статті 30 Закону України "Про адвокатуру та адвокатську діяльність" (далі – Закон № 5076-VI) встановлено, що порядок обчислення гонорару (фіксований розмір, погодинна оплата), підстави для зміни розміру гонорару, порядок його сплати, умови повернення тощо визначаються в договорі про надання правової допомоги.

Вказані форми відрізняються порядком обчислення – при зазначенні фіксованого розміру для виплати адвокатського гонорару не обчислюється фактична кількість часу, витраченого адвокатом при наданні послуг клієнту, і навпаки – підставою для виплати гонорару, який визначений у формі погодинної оплати, є кількість витрачених на надання послуги годин помножена на вартість такої (однієї) години того чи іншого адвоката в залежності від його кваліфікації, досвіду, складності справи та інших критеріїв.

Оскільки до договору про надання правової допомоги застосовують загальні вимоги договірного права, то гонорар адвоката, хоч і визначається частиною першою статті 30 Закону № 5076-VI як "форма винагороди адвоката", але в розумінні ЦК України становить ціну такого договору.

Таким чином, визначаючи розмір суми, що підлягає сплаті в порядку компенсації гонорару адвоката іншою стороною, суди мають виходити зі встановленого у самому договорі розміру та/або порядку обчислення таких витрат, що узгоджується

з приписами статті 30 Закону № 5076-VI, враховуючи при цьому положення законодавства щодо критеріїв визначення розміру витрат на правничу допомогу.

Так, частина третя статті 126 ГПК України визначає, що для визначення розміру витрат на професійну правничу допомогу з метою розподілу судових витрат учасник справи подає детальний опис робіт (наданих послуг), виконаних адвокатом, та здійснених ним витрат, необхідних для надання правничої допомоги.

Оцінюючи зміст зазначених приписів, Велика Палата Верховного Суду виснує, що саме лише незазначення учасником справи в детальному описі робіт (наданих послуг) витрат часу на надання правничої допомоги не може перешкодити суду встановити розмір витрат на професійну правничу допомогу (у випадку домовленості між сторонами договору про встановлений фіксований розмір обчислення гонорару).

Правомірне очікування стороною, яка виграла справу, відшкодування своїх розумних, реальних та обґрунтованих витрат на професійну правничу допомогу не повинно обмежуватися з суто формалістичних причин відсутності в детальному описі робіт (наданих послуг) відомостей про витрати часу на надання правничої допомоги, у випадку домовленості між сторонами договору про встановлений фіксований розмір обчислення гонорару.

Велика Палата Верховного Суду також зауважує, що частина третя статті 126 ГПК України конкретного складу відомостей, що мають бути зазначені в детальному описі робіт (наданих послуг), не визначає, обмежуючись лише посиланням на те, що відповідний опис має бути детальним.

Тому, враховуючи принципи рівності і справедливості, правової визначеності, ясності і недвозначності правової норми як складові принципу верховенства права, визначення необхідного і достатнього ступеня деталізації опису робіт у цьому випадку є виключною прерогативою учасника справи, що подає такий опис.

Велика Палата Верховного Суду дійшла висновку, що учасник справи повинен деталізувати відповідний опис лише тією мірою, якою досягається його функціональне призначення - визначення розміру витрат на професійну правничу допомогу з метою розподілу судових витрат. Надмірний формалізм при оцінці такого опису на предмет його деталізації, за відсутності визначених процесуальним законом чітких критеріїв оцінки, може призвести до порушення принципу верховенства права.

Статтею 126 ГПК України також не передбачено, що відповідна сторона зобов'язана доводити неспівмірність розміру витрат на оплату послуг адвоката одразу за всіма пунктами з переліку, визначеного частиною четвертою вказаної статті.

Отже, у випадку встановленого договором фіксованого розміру гонорару сторона може доводити неспівмірність витрат у тому числі, але не виключно, без зазначення в детальному описі робіт (наданих послуг) відомостей про витрати часу на надання правничої допомоги. Зокрема, посилаючись на неспівмірність суми фіксованого гонорару зі складністю справи, ціною позову, обсягом матеріалів у справі, кількістю підготовлених процесуальних документів, кількістю засідань, тривалістю розгляду справи судом тощо.

Враховуючи наведені вище висновки, Велика Палата Верховного Суду вважає за необхідне відступити від висновків Верховного Суду у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду, викладених у постанові від 23 листопада

2020 року у справі № 638/7748/18, відповідно до якого неподання стороною, на користь якої ухвалено судове рішення, розрахунку (детального опису робіт (наданих послуг), виконаних адвокатом, та здійснених ним витрат часу по кожному із виду робіт, необхідних для надання правничої допомоги) позбавляє іншу сторону можливості спростовувати ймовірну неспівмірність витрат на професійну правничу допомогу.

Велика Палата Верховного Суду вважає правильними висновки судів першої та апеляційної інстанцій про задоволення у повному обсязі заяви ОСОБА_2, ОСОБА_3, ОСОБА_4, а також заяви ТОВ "Аксиома". Зокрема, як встановлено судами попередніх інстанцій, ОСОБА_1 із заявою про зменшення витрат на правничу допомогу не звернулася. Позивачкою було подано лише заперечення проти заяв відповідачів 2, 3, 4 про попередній (орієнтовний) розрахунок суми судових витрат. У цих запереченнях не наведено аргументів, які могли би свідчити про неспівмірність витрат на правову допомогу. Позивачка також не зазначила, яким саме чином неподання іншою стороною попереднього (орієнтовного) розрахунку сум судових витрат разом із відзивом на позовну заяву завадило їй висловити свої міркування щодо неспівмірності таких витрат.

Водночас Велика Палата Верховного Суду не погоджується з висновками суду апеляційної інстанції про задоволення у повному обсязі заяви відповідачів 2, 3, 4 про відшкодування судових витрат на професійну правничу допомогу та вважає за необхідне зменшити їх розмір з огляду на їх неспівмірність із обсягом виконаної роботи для кожного із відповідачів 2, 3, 4.

Детальніше з текстом постанови ВП ВС від 16 листопада 2022 року у постанові № 922/1964/21 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107706741>.

ВП ВС відступила від правового висновку КГС ВС щодо неможливості скасування судом постанов органів державної виконавчої служби / приватних виконавців, визначивши, що постанову державного / приватного виконавця про закінчення виконавчого провадження, ухвалену без урахування вимог закону, можна оскаржити в судовому порядку, а відновлення відповідних прав скажника може бути ефективно здійснене в разі задоволення скарги та скасування такої постанови

Велика Палата Верховного Суду розглянула касаційну скаргу ОСББ «Зарічна 1-Г» на постанову Північного апеляційного господарського суду від 01 лютого 2022 року та додаткову постанову Північного апеляційного господарського суду від 02 червня 2022 року за скаргою ОСББ на дії (бездіяльність) державного виконавця Шевченківського відділу державної виконавчої служби у місті Києві Центрального міжрегіонального управління Міністерства юстиції (м. Київ) (далі – ВДВС) у справі за позовом ОСББ до ТОВ «Київ Комфорт Сервіс» про зобов'язання передати документи, і прийняла постанову, в якій зазначила таке.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

01 вересня 2020 року Господарський суд міста Києва ухвалив судове рішення, яким повністю задовольнив позов ОСББ до Товариства про зобов'язання передати документи.

06 жовтня 2020 року на виконання судового рішення видано відповідні накази.

Ухвалою господарського суду від 09 березня 2021 року у цій справі, залишеною без змін постановою Північного апеляційного господарського суду від 24 травня 2021 року, скаргу ОСББ на дії державного виконавця ВДВС задоволено повністю; скасовано постанову про закінчення виконавчого провадження з примусового виконання Наказу.

03 червня 2021 року державний виконавець ВДВС ухвалив постанову про відновлення виконавчого провадження.

08 липня 2021 року державний виконавець ВДВС, посилаючись на положення статті 63 Закону України від 02 червня 2016 року № 1404-VIII «Про виконавче провадження» (далі – Закон № 1404-VIII), ухвалив постанову, якою закінчив виконавче провадження.

У матеріалах виконавчого провадження наявне повідомлення про вчинення боржником кримінального правопорушення, однак відсутні докази його направлення до правоохоронних органів.

ОСББ звернулось до суду зі скаргою на дії (бездіяльність) державного виконавця ВДВС, в якій просило скасувати постанову про закінчення виконавчого провадження.

Скасовуючи ухвалу суду першої інстанції та відмовляючи у задоволенні скарги в частині скасування постанови, суд апеляційної інстанції виходив з того, що державний виконавець під час її постановлення порушив частину третю статті 63 Закону № 1404-VIII, однак вимоги ОСББ не відповідають способу захисту, визначеному частиною другою статті 343 ГПК України, якою передбачено, що у разі встановлення обґрунтованості скарги суд визнає оскаржувані рішення, дії чи бездіяльність неправомірними і зобов'язує державного виконавця або іншу посадову особу органу державної виконавчої служби, приватного виконавця усунути порушення (поновити порушене право заявника).

ОЦІНКА СУДУ

У разі повторного невиконання без поважних причин боржником рішення, якщо таке рішення може бути виконано без участі боржника, виконавець надсилає органу досудового розслідування повідомлення про вчинення боржником кримінального правопорушення та вживає заходів примусового виконання рішення, передбачених цим Законом (абзац другий частини третьої статті 63 Закону № 1404-VIII).

У разі невиконання боржником рішення, яке не може бути виконано без участі боржника, виконавець надсилає до органу досудового розслідування повідомлення про вчинення боржником кримінального правопорушення та виносить постанову про закінчення виконавчого провадження (абзац третій частини третьої статті 63 Закону № 1404-VIII).

В обох випадках, про які йдеться в абзацах другому та третьому частини третьої статті 63 Закону № 1404-VIII, виконавець має звернутись до органу досудового розслідування з повідомленням про вчинення боржником кримінального правопорушення. Однак ухвалити постанову про закінчення виконавчого провадження після такого звернення виконавець може лише у разі невиконання боржником рішення суду, яке не може бути виконане без його участі (абзац третій частини третьої статті 63 Закону № 1404-VIII). Якщо ж судове рішення може

бути виконано без участі боржника, виконавець після відповідного звернення до правоохоронних органів не закінчує виконавче провадження, а продовжує вживати передбачені Законом № 1404-VIII заходи, спрямовані на примусове виконання такого рішення.

Аналіз положень Закону № 1404-VIII та Інструкції з організації примусового виконання рішень, затвердженої наказом Міністерства юстиції України від 02 квітня 2012 року № 512/5, дозволяє дійти висновку, що судове рішення про передачу предметів може бути виконано без участі боржника, зокрема, шляхом вилучення предмета, зазначеного у виконавчому документі, і передачі його стягувачу або його представнику в присутності двох понятих, про що складається відповідний акт.

Суди у цій справі встановили, що судовим рішенням позов ОСББ задоволено повністю та зобов'язано Товариство передати йому певні документи; на виконання цього рішення видано наказ, який пред'явлено до виконання у ВДВС; 08 липня 2021 року державний виконавець ВДВС, посилаючись на положення статті 63 Закону № 1404-VIII, ухвалив постанову, якою закінчив виконавче провадження; в матеріалах цього виконавчого провадження наявне повідомлення про вчинення боржником кримінального правопорушення, однак відсутні докази його направлення до правоохоронних органів.

На переконання Великої Палати Верховного Суду, та обставина, що саме Товариство (боржник) за судовим рішенням зобов'язане передати ОСББ документи, не свідчить про те, що у разі невиконання цього рішення боржником воно не може бути виконано без його участі відповідно до абзацу другої частини третьої статті 63 Закону № 1404-VIII. Хоч судове рішення і зобов'язує саме Товариство вчинити ці дії, однак не є нерозривно пов'язаним з його особою та не унеможливорює виконання цього рішення без його участі шляхом вжиття державним виконавцем заходів примусового виконання, зокрема передбачених пунктом 3 частини першої статті 10 та статтею 60 Закону № 1404-VIII.

Оскільки суди попередніх інстанцій не встановлювали у цій справі обставин, які свідчать про неможливість виконання судового рішення без участі Товариства (боржника), Велика Палата Верховного Суду погоджується з їх висновками про те, що постанова ухвалена з порушенням частини третьої статті 63 Закону № 1404-VIII.

Відповідно до абзацу другої частини першої статті 40 Закону № 1404-VIII наслідком закінчення виконавчого провадження є те, що виконавче провадження, щодо якого винесено постанову про його закінчення, не може бути розпочате знову, крім випадків, передбачених цим Законом.

Разом із цим Закон № 1404-VIII передбачає можливість відновлення виконавчого провадження. Так, згідно із частиною першою статті 41 Закону № 1404-VIII у разі якщо постанова виконавця про закінчення виконавчого провадження або повернення виконавчого документа стягувачу визнана судом незаконною чи скасована в установленому законом порядку, виконавче провадження підлягає відновленню за постановою виконавця не пізніше наступного робочого дня з дня одержання виконавцем відповідного рішення (див. підпункти 6.9, 6.10 постанови Великої Палати Верховного Суду від 16 лютого 2021 року у справі № 911/3411/14).

Відповідно до висловлених раніше висновків Великої Палати Верховного Суду про застосування частини першої статті 41 Закону № 1404-VIII постанову про закінчення виконавчого провадження, яка ухвалена без урахування вимог закону, можна оскаржити в судовому порядку, а відновлення відповідних прав скаржника може бути ефективно здійснене у разі задоволення скарги та скасування такої постанови.

Беручи до уваги викладене, Велика Палата Верховного Суду дійшла висновку, що застосоване апеляційним судом у цій справі визнання неправомірною бездіяльності державного виконавця ВДВС щодо своєчасного ненаправлення повідомлення про вчинення Товариством (боржником) кримінального правопорушення не відповідає зазначеним критеріям, оскільки постанова про закінчення виконавчого провадження, яка перешкоджає ОСББ реалізувати свої права на виконання остаточного судового рішення, після розгляду судом скарги залишилась чинною.

Велика Палата Верховного Суду вважає, що в цій ситуації ефективним засобом, здатним відновити право стягувача на примусове виконання остаточного судового рішення, є скасування постанови, оскільки після її скасування виконавче провадження в силу частини першої статті 41 Закону № 1404-VIII підлягає відновленню за постановою виконавця не пізніше наступного робочого дня з дня одержання виконавцем відповідного судового рішення.

Враховуючи наведене, Велика Палата Верховного Суду вважає за необхідне відступити від висновків КГС ВС про застосування частини другої статті 343 ГПК України, викладених у постановках від 21 травня 2021 року у справі № 905/64/15, від 25 червня 2021 року у справі № 905/2214/14-908/5734/14, від 25 червня 2021 року у справі № 25/7, від 30 червня 2021 року у справі № 905/2190/14, від 15 липня 2021 року у справі № 924/408/19, від 24 листопада 2021 року у справі № 908/3994/14, від 11 квітня 2022 року у справі № 916/3143/19 та від 04 серпня 2022 року у справі № 910/11419/20, а також висновків КЦС ВС про застосування аналогічних положень частини другої статті 451 ЦПК України, викладених у постанові від 23 лютого 2022 року у справі № 1005/7141/2012, про те, що суд не наділений повноваженнями на скасування рішень органів державної виконавчої служби/приватних виконавців.

З огляду на викладене Велика Палата Верховного Суду вважає, що суд першої інстанції дійшов загалом обґрунтованого висновку про необхідність задоволення скарги і скасування постанови. Натомість суд апеляційної інстанції наведеного не врахував та помилково виходив з того, що суд не наділений відповідними повноваженнями.

Детальніше з текстом постанови ВП ВС від 16 листопада 2022 року у справі № 910/7310/20 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/108086904>.

ВП ВС відступила від правового висновку КАС ВС щодо порядку призначення ліквідаційної комісії, якщо із заявою про ліквідацію юридичної особи звернувся орган державної влади, визначивши, що орган державної влади, який звернувся з позовом про ліквідацію юридичної особи, може бути призначений її ліквідатором,

однак здійснити таке призначення має суд, який ухвалив рішення про припинення юридичної особи. За відсутності в судовому рішенні щодо припинення юридичної особи відомостей про призначення її ліквідатором органу державної влади, який ініціював такий судовий процес, цей орган не може самостійно призначити склад відповідної ліквідаційної комісії та/або виконувати функції ліквідатора юридичної особи, яка припиняється за його позовом.

ВП ВС відступила від правового висновку КАС ВС щодо строку заявлення кредиторських вимог до юридичної особи, що припиняється, визначивши, що відсутність у судовому рішенні про припинення юридичної особи (боржника) встановленого судом відповідно до частини третьої статті 105 ЦК України строку заявлення кредиторами своїх вимог не може слугувати підставою для його недотримання з огляду на те, що граничні межі цього строку визначені законом. Подання документів для державної реєстрації припинення юридичної особи (боржника) в результаті її ліквідації на підставі судового рішення про припинення юридичної особи, не пов'язаного з її банкрутством, раніше закінчення строку на заявлення вимог кредиторами є підставою для відмови в державній реєстрації. Кредитор юридичної особи, позбавлений можливості заявити свої вимоги до цієї юридичної особи внаслідок неналежного здійснення процедури ліквідації юридичної особи, може звернутися з позовною вимогою про відміну державної реєстрації припинення юридичної особи, а не з вимогою про скасування реєстраційної дії в ЄДР про припинення юридичної особи

Велика Палата Верховного Суду розглянула касаційну скаргу ОСОБА_3 на рішення Господарського суду Київської області від 08 квітня 2021 року та постанову Північного апеляційного господарського суду від 30 вересня 2021 року у справі за позовом ОСОБА_3 до Виконавчого комітету Ірпінської міської ради (далі – Виконком), треті особи, які не заявляють самостійних вимог щодо предмета спору, на стороні відповідача: ТОВ «Зелене шатро» в особі ліквідаційної комісії, ГУ ДПС у Київській області, ОСОБА_4, про скасування реєстраційної дії, і прийняла постанову, в якій зазначила таке.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

ОСОБА_3 (адвокат) та ТОВ «Зелене шатро» (клієнт) 03 вересня 2012 року уклали Договір, предметом якого є надання адвокатом усіма законними методами та способами правової допомоги клієнту, зокрема, щодо супроводу його господарської діяльності (пункт 1.1 Договору).

На виконання умов Договору 30 червня 2015 року та 30 листопада 2015 року сторони підписали акти приймання-передачі наданих юридичних послуг на суму 124 000 грн.

Постановою Київського окружного адміністративного суду від 30 грудня 2015 року у справі № 810/5771/15 задоволено позов ОДПІ до Товариства про припинення юридичної особи; припинено юридичну особу – ТОВ «Зелене шатро» та призначено комісію з припинення. У цьому рішенні суд не встановлював порядку і строку заявлення кредиторами своїх вимог до Товариства.

12 січня 2016 року Реєстратор вчинила реєстраційну дію із внесення судового рішення щодо припинення юридичної особи, що не пов'язане з її банкрутством, а 16 січня 2016 року вчинила спірну Реєстраційну дію.

Рішенням Київського окружного адміністративного суду від 31 січня 2018 року у справі № 810/2893/17, залишеним без змін апеляційним судом, визнано протиправними дії ОДПІ щодо подання Реєстратору заяви про проведення державної реєстрації припинення юридичної особи в результаті її ліквідації та інших документів для державної реєстрації припинення Товариства, визнано протиправним та скасовано в ЄДР вчинений Реєстратором 16 січня 2016 року запис.

Постановою Київського апеляційного адміністративного суду від 28 серпня 2018 року у справі № 810/2893/17, залишеною без змін касаційним судом, скасовано постанову Київського апеляційного адміністративного суду та рішення Київського окружного адміністративного суду і ухвалено нове рішення, яким у задоволенні позову відмовлено повністю.

01 вересня 2020 року ОСОБА_3 направила на адресу ТОВ «Зелене шатро» претензію з вимогою погасити заборгованість, однак у відповідь директор Товариства повідомила, що на цей час сплата заборгованості неможлива, оскільки Реєстратор вчинила запис у ЄДР про припинення Товариства, що не пов'язано з його банкрутством.

ОЦІНКА СУДУ

Частиною третьою статті 105 ЦК України серед іншого передбачено, що суд, який прийняв рішення про припинення юридичної особи, відповідно до цього Кодексу призначає комісію з припинення юридичної особи (ліквідаційну комісію), голову комісії або ліквідатора юридичної особи, що припиняється.

За змістом пункту 3 частини першої статті 110 ЦК України юридична особа ліквідується, зокрема, за рішенням суду про ліквідацію юридичної особи у випадках, встановлених законом, - за позовом відповідного органу державної влади. Якщо з позовом про ліквідацію юридичної особи звернувся орган державної влади, ліквідатором може бути призначений цей орган, якщо він наділений відповідними повноваженнями (частина друга статті 110 ЦК України).

Аналіз частини третьої статті 105 ЦК України в сукупності із частиною другою статті 110 цього Кодексу дозволяє дійти висновку, що орган державної влади, який звернувся з позовом про ліквідацію юридичної особи, може бути призначений її ліквідатором, однак здійснити таке призначення має суд, який прийняв рішення про припинення юридичної особи.

Також Велика Палата Верховного Суду звертає увагу на те, що відповідно до частини п'ятої статті 38 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань» (далі – Закон про державну реєстрацію) в редакції, чинній на момент ухвалення судового рішення про припинення Товариства, суд призначає в рішенні щодо припинення юридичної особи у зв'язку з її ліквідацією комісію з припинення (ліквідаційну комісію) та встановлює строк і порядок її роботи.

Беручи до уваги викладене, Велика Палата Верховного Суду дійшла висновку, що за відсутності в судовому рішенні щодо припинення юридичної особи відомостей про призначення її ліквідатором органу державної влади, який ініціював такий судовий процес, цей орган не може самостійно призначити склад відповідної ліквідаційної комісії та/або виконувати функції ліквідатора юридичної особи, яка припиняється за його позовом.

Суди попередніх інстанцій встановили, що адміністративним судом задоволено позов ОДПІ до Товариства про припинення юридичної особи, припинено юридичну особу – ТОВ «Зелене шатро» та призначено комісію з припинення.

Однак суди не встановлювали обставин призначення адміністративним судом ОДПІ ліквідатором Товариства, в тому числі шляхом ухвалення додаткової постанови за заявою осіб, які брали участь у вказаній справі, чи з власної ініціативи. Учасники справи не стверджували про існування таких обставин та не посилались на недослідження судами доказів, які можуть це підтвердити.

Велика Палата Верховного Суду дійшла висновку, що цей орган не міг самостійно призначити склад ліквідаційної комісії ТОВ «Зелене шатро» і виконувати функції його ліквідатора, та вважає за необхідність відступити від схожих висновків КАС ВС про застосування частини третьої статті 105 частини другої статті 110 ЦК України та частини п'ятої статті 38 Закону про державну реєстрацію в редакції, чинній на момент ухвалення судового рішення про припинення Товариства, викладених у постанові від 28 лютого 2020 року у справі № 810/2893/17 щодо правомірності формування ліквідаційної комісії зі складу посадових осіб ОДПІ, які не призначались судом.

Окрім порядку призначення ліквідаційної комісії, частина третя статті 105 ЦК України також визначає, що суд, який прийняв рішення про припинення юридичної особи, відповідно до цього Кодексу встановлює порядок і строк заявлення кредитором своїх вимог до юридичної особи, що припиняється.

Строк заявлення кредитором своїх вимог до юридичної особи, що припиняється, не може становити менше двох і більше шести місяців з дня оприлюднення повідомлення про рішення щодо припинення юридичної особи (частина п'ята статті 105 ЦК України).

Згідно з пунктом 11 частини першої статті 28 Закону про державну реєстрацію в редакції, чинній на момент державної реєстрації припинення Товариства, однією з підстав для відмови у державній реєстрації є подання документів для державної реєстрації припинення юридичної особи раніше строку, встановленого цим Законом.

Аналіз наведених вище норм Закону про державну реєстрацію дозволяє дійти висновку, що підставою для відмови у державній реєстрації припинення юридичної особи в результаті її ліквідації на підставі судового рішення про припинення юридичної особи, не пов'язаного з її банкрутством, є подання відповідних документів раніше закінчення строку заявлення вимог кредитором.

Суди попередніх інстанцій встановили, що рішення адміністративного суду, яким припинено юридичну особу – ТОВ «Зелене шатро», ухвалена без встановлення порядку і строків заявлення кредитором своїх вимог 30 грудня 2015 року, а вже 16 січня 2016 року Реєстратор вчинила Реєстраційну дію, якою до ЄДР внесено

запис про припинення цієї юридичної особи. Тобто з моменту ухвалення судового рішення про припинення Товариства до внесення в ЄДР відповідного запису пройшло лише сімнадцять днів.

Відмовляючи у задоволенні позову, суди врахували викладені вище обставини, однак дійшли висновку про відсутність передбачених статтею 28 Закону про державну реєстрацію підстав для відмови у вчиненні Реєстраційної дії, оскільки адміністративний суд за результатами розгляду справи відповідно до статті 105 ЦК України не встановив порядку і строків заявлення кредитором своїх вимог до Товариства, а ліквідаційній комісії, яку сформувало ОДПІ, заборонено встановлення цього строку. Подібні висновки про застосування статті 105 ЦК України та статті 28 Закону про державну реєстрацію містяться у постанові КАС ВС від 28 лютого 2020 року у справі № 810/2893/17.

Велика Палата Верховного Суду вважає за необхідне відступити від цих висновків, оскільки відсутність у судовому рішенні про припинення юридичної особи (боржника) встановленого судом відповідно до частини третьої статті 105 ЦК України строку заявлення кредитором своїх вимог не може слугувати підставою для його недотримання з огляду на те, що граничні межі цього строку визначені законом.

Процедура ліквідації юридичної особи (боржника) не може тривати менше визначених законом граничних меж строків, необхідних для належного подання та розгляду вимог кредиторів.

Звертаючись із цим позовом до суду, ОСОБА_3 стверджує, що вона має грошові вимоги до ТОВ «Зелене шатро», однак порушення порядку ліквідації Товариства, зокрема щодо недотримання строків, встановлених статтею 105 ЦК України, позбавило її можливості заявити свої вимоги до цієї юридичної особи. Отже, права позивачки були порушені саме ліквідацією Товариства, здійсненою неналежним чином, і відновлення цих прав можливе лише шляхом відміни державної реєстрації припинення цієї юридичної особи, оскільки лише після цього вона зможе заявити свої кредиторські вимоги, звернувшись до юридичної особи в порядку статті 105 ЦК України. Способом захисту цього права ОСОБА_3 обрала скасування реєстраційної дії.

Таким чином, Велика Палата Верховного Суду вважає, що наявність запису про припинення юридичної особи не виключає, що будь-який з її кредиторів може звернутися з позовною вимогою про відміну державної реєстрації припинення юридичної особи. Процедура ліквідації юридичної особи може вважатися такою, що не була здійснена належним чином, зокрема якщо її було здійснено на підставі рішення про ліквідацію, прийнятого особами, які не мали повноважень його ухвалювати, на підставі сфальшованих документів, якщо у процедурі ліквідації не було відчужено все майно юридичної особи тощо.

Враховуючи, що ліквідація ТОВ «Зелене шатро» була проведена з порушенням чинного законодавства, зокрема щодо порядку призначення ліквідаційної комісії та строків звернення з кредиторськими вимогами, що позбавило позивачку права на пред'явлення своїх вимог до цієї юридичної особи, Велика Палата Верховного Суду дійшла висновку, що позовні вимоги ОСОБА_3 є обґрунтованими, проте

з урахуванням висновків, раніше викладених Великою Палатою Верховного Суду, щодо належного способу захисту прав та інтересів у спірних правовідносинах вимоги позивачки слід задовольнити частково, відмінивши державну реєстрацію припинення юридичної особи, а не скасувавши реєстраційну дію.

Детальніше з текстом постанови ВП ВС від 16 листопада 2022 року у справі № 911/3135/20 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107834207>.

Особи, які після 4 жовтня 2021 року подають до суду документи в електронній формі з використанням підсистеми «Електронний суд», мають правомірні очікування, що розмір судового збору, який підлягає сплаті ними, у такому разі буде розрахований із застосуванням понижуючого коефіцієнта в розмірі 0,8, визначеного частиною третьою статті 4 Закону України «Про судовий збір»

Велика Палата Верховного Суду розглянула касаційну скаргу ТОВ «Одеська обласна енергопостачальна компанія» (далі – Позивач, Компанія) на ухвалу Господарського суду Одеської області від 14 лютого 2022 року та постанову Південно-західного апеляційного господарського суду від 29 червня 2022 року у справі за позовом ТОВ «Одеська обласна енергопостачальна компанія» до Управління освіти, культури, молоді та спорту Шабівської сільської ради Білгород-Дністровського району (далі – Відповідач, Управління) про стягнення 101 122,22 грн, і прийняла постанову, в якій зазначила таке.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

ТОВ «Одеська обласна енергопостачальна компанія» звернулося до Управління освіти, культури, молоді та спорту Шабівської сільської ради Білгород-Дністровського району з позовом про стягнення заборгованості за спожиту електричну енергію.

Позовна заява була сформована в системі «Електронний суд».

Суд першої інстанції позовну заяву Компанії залишив без руху та встановив Позивачу строк десять днів з дня вручення цієї ухвали для усунення недоліків позовної заяви шляхом надання до суду доказів доплати судового збору за подання позову в розмірі 496,20 грн.

До суду першої інстанції від Позивача надійшло клопотання про усунення недоліків позовної заяви, в якому він наполягав, що при зверненні з позовом судовий збір був сплачений ним у розмірі, який передбачений частиною третьою статті 4 Закону України «Про судовий збір», у зв'язку із чим відсутні підстави для доплати судового збору.

Суд першої інстанції, з яким погодився суд апеляційної інстанції, повернув позовну заяву заявнику, оскільки норма частини третьої статті 4 Закону України «Про судовий збір», на яку посилається позивач та яка передбачає застосування коефіцієнту 0,8 для пониження відповідного розміру ставки судового збору у випадку подання позову в електронній формі, не набрала чинності у порядку, встановленому законом.

ОЦІНКА СУДУ

Згідно із частиною сьомою, абзацами першим та другим частини восьмої статті 6 ГПК України особам, які зареєстрували офіційні електронні адреси в ЄСІТС, суд вручає будь-які документи у справах, в яких такі особи беруть участь, виключно в електронній формі шляхом їх направлення на офіційні електронні адреси таких осіб, що не позбавляє їх права отримати копію судового рішення у паперовій формі за окремою заявою.

Особи, які зареєстрували офіційні електронні адреси в ЄСІТС, можуть подати процесуальні, інші документи, вчинити інші процесуальні дії в електронній формі виключно за допомогою ЄСІТС, з використанням власного електронного підпису, прирівняного до власноручного підпису відповідно до Закону України «Про електронні довірчі послуги», якщо інше не передбачено цим Кодексом.

Абзацами двадцять першим – двадцять третім підпункту 17 пункту 1 розділу XI «Перехідні положення» ГПК України визначено, що створення та забезпечення функціонування ЄСІТС здійснюються поетапно.

Окремі підсистеми (модулі) ЄСІТС починають функціонувати через 30 днів з дня опублікування Вищою радою правосуддя у газеті «Голос України» та на вебпорталі судової влади України оголошення про створення та забезпечення функціонування відповідної підсистеми (модуля) ЄСІТС. Про початок функціонування ЄСІТС у складі всіх необхідних для її повного функціонування підсистем (модулів) Вища рада правосуддя публікує оголошення у газеті «Голос України» та на вебпорталі судової влади України.

Оголошення про створення та забезпечення функціонування окремої підсистеми (модуля) ЄСІТС має містити посилання на відповідний підпункт підпункту 17 пункту 1 розділу XI «Перехідні положення» цього Кодексу, який передбачає особливості вчинення тих процесуальних (або інших) дій, порядок вчинення яких зазнає змін після початку функціонування такої підсистеми (модуля).

Аналогічні положення містяться також в розділах «Перехідні положення» ЦПК України та КАС України.

Законом 2147 до статті 4 Закону України «Про судовий збір» включено частину третю, відповідно до якої при поданні до суду процесуальних документів, передбачених частиною другою цієї статті, в електронній формі – застосовується коефіцієнт 0,8 для пониження відповідного розміру ставки судового збору (підпункт «б» підпункту 1 пункту 17 § 1 розділу 4).

04 вересня 2021 року в газеті «Голос України» № 168 опубліковано оголошення Вищої ради правосуддя про створення та забезпечення функціонування трьох підсистем (модулів) ЄСІТС, яким Вища рада правосуддя повідомила, що відповідно до пункту 2 § 2 «Прикінцеві положення» розділу 4 Закону окремі підсистеми (модулі) ЄСІТС починають функціонувати після опублікування оголошення про створення та забезпечення функціонування відповідної підсистеми (модуля) ЄСІТС, яке має містити інформацію про підпункти, пункти цього розділу, які вводяться в дію у зв'язку з початком функціонування відповідної підсистеми (модуля) ЄСІТС.

Так, у вказаному оголошенні відсутні посилання на уведення в дію положень Закону 2147 в частині змін щодо включення у статтю 4 Закону України «Про судовий збір» частини третьої стосовно застосування понижуючого коефіцієнта при поданні до суду документів в електронній формі.

Разом з цим порядок набрання чинності наведеним положенням був передбачений у самому Законі 2147, абзацом четвертим § 2 «Прикінцеві положення» розділу 4 якого було визначено, що підпункт «б» підпункту 1 пункту 17 цього розділу вводиться в дію з дня початку функціонування підсистеми (модуля) ЄСІТС, що забезпечує функціонування процедури реєстрації, автентифікації та доступу осіб до функціонуючих підсистем (модулів) ЄСІТС (електронний кабінет).

При цьому на офіційному сайті Верховної Ради України опублікована редакція Закону України «Про судовий збір» з урахуванням змін, внесених Законом 2147, у тому числі в частині доповнення частиною третьою статті 4, яка має статус чинної з 04 жовтня 2021 року, тобто була чинною станом і на час звернення Компанії з позовом – 28 січня 2022 року.

З огляду на наведене у Позивача були обґрунтовані підстави вважати, що у разі подання ним позовної заяви в електронній формі до встановленої законом ставки судового збору має бути застосований понижуючий коефіцієнт у розмірі 0,8, визначений частиною третьою статті 4 Закону України «Про судовий збір».

Особи, які після 04 жовтня 2021 року подають до суду документи в електронній формі з використанням системи «Електронний суд», мають правомірні очікування, що розмір судового збору, який підлягає сплаті ними, у такому разі буде розрахований із застосуванням понижуючого коефіцієнта, що прямо передбачено в Законі України «Про судовий збір».

За наведеного у Компанії, яка подала позовну заяву у цій справі в електронному вигляді з використанням підсистеми ЄСІТС «Електронний суд», не було підстав вважати, що частина третя статті 4 Закону України «Про судовий збір» не набрала законної сили та не може бути застосована станом на час подання нею позовної заяви у цій справі.

За наведених мотивів у суду першої інстанції, з висновками якого погодився апеляційний господарський суд, були відсутні підстави вимагати від Компанії сплати судового збору без урахування понижуючого коефіцієнта, який підлягав застосуванню, з огляду на те, що позовну заяву було подано в електронній формі через підсистему ЄСІТС «Електронний суд».

Детальніше з текстом постанови ВП ВС від 16 листопада 2022 року у справі № 916/228/22 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/108086905>.

Боржник в особі ліквідатора може під час ліквідаційної процедури заявити вимоги до осіб, унаслідок дій / бездіяльності яких йому було завдано збитків. Стягнення боржником збитків з органу ДВС, завданих втратою майна у виконавчому провадженні, якщо подія мала місце під час триваючої процедури неплатоспроможності боржника, вимагає врахування специфіки законодавчого врегулювання процедури

банкрутства для встановлення як розміру збитків, так і причинно-наслідкового зв'язку між діями / бездіяльністю органу ДВС і настанням майнових втрат для боржника.

При вирішенні спорів про стягнення на користь боржника збитків, завданих втратою (пошкодженням) його майна, яке підлягало включенню до ліквідаційної маси, суди мають дослідити: наслідки вибуття майна (предмета застави, іпотеки) із власності боржника перебували в причинно-наслідковому зв'язку з неправомірними діями / бездіяльністю органу ДВС чи стали результатом звернення стягнення на це майно як на предмет застави й отримали схвалення суду в процедурі банкрутства відповідно до частини шостої статті 41 КУзПБ за результатом розгляду спору про грошові вимоги кредитора-заставодержателя у процедурі банкрутства, незважаючи на непогодження ліквідатора боржника зі способом вибуття майна боржника до кредитора-заставодержателя.

Ухвалення попереднього судового рішення про визнання протиправними дій / бездіяльності державного виконавця не є обов'язковим для вирішення іншої справи, в якій розглядаються позовні вимоги про відшкодування шкоди, завданої такими діями, оскільки законодавство не містить обмежень у засобах доказування обставин, що можуть свідчити про протиправність діянь державного виконавця, а господарський суд може самостійно встановити наявність чи відсутність складу відповідного цивільного правопорушення, яке стало підставою для звернення до суду, шляхом оцінювання наданих сторонами доказів

Велика Палата Верховного Суду розглянула касаційну скаргу ТОВ «Технік Енерджі» (далі – Товариство, Боржник) в особі ліквідатора – арбітражної керуючої на постанову Північного апеляційного господарського суду від 06 квітня 2021 року за позовом Товариства в особі Арбітражної керуючої до Міністерства юстиції України (далі – Міністерство) та Державної казначейської служби України (далі – Служба) про відшкодування 59 042 596 грн збитків у межах справи за заявою АТ «Укртрансгаз» до Товариства про банкрутство, і прийняла постанову, в якій зазначила таке.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Рішенням Господарського суду міста Києва від 09 жовтня 2013 року у справі № 910/15032/13 стягнуто з Товариства на користь Банку заборгованість за кредитним договором. На виконання зазначеного рішення цей суд видав наказ від 25 жовтня 2013 року, який Банк пред'явив до Відділу примусового виконання рішень Департаменту державної виконавчої служби України (далі – Орган ДВС) для примусового виконання.

14 квітня 2014 року старший державний виконавець відкрив виконавче провадження, у межах якого ухвалив постанови про арешт майна боржника та оголошення заборони на його відчуження.

На виконання рішення суду за актом опису й арешту майна державний виконавець здійснив опис майна та наклав арешт. Усе описане та арештоване майно за актами опису та арешту майна від державний виконавець передав на відповідальне зберігання стягувачу у виконавчому провадженні – Банку.

27 серпня 2014 року Господарський суд міста Києва ухвалою порушив провадження у справі № 910/11048/14 про банкрутство Товариства, визнав розмір вимог ініціюючого кредитора, увів мораторій на задоволення вимог кредиторів та процедуру розпорядження майном боржника.

28 жовтня 2014 року державний виконавець ухвалив постанову про зупинення вчинення виконавчих дій у зв'язку з порушенням провадження у справі про банкрутство Товариства.

Ухвалою господарського суду, залишеною без змін апеляційним судом, скасовано ухвалу попереднього засідання у частині визнання кредиторських вимог Банку за нововиявленими обставинами та відмовлено Банку у визнанні кредитором Товариства.

Ухвалою господарського суду від 23 листопада 2016 року у справі № 910/15032/13, залишеною без змін апеляційним судом, наказ цього суду від 25 жовтня 2013 року визнано таким, що не підлягає виконанню. Суди виходили з того, що Банк скористався позасудовим способом урегулювання спору про звернення стягнення на предмет іпотеки та рухоме майно (зокрема й технологічну лінію), яке в ньому знаходилося.

06 березня 2017 року державний виконавець ухвалив дві постанови, якими поновив, а також закінчив виконавче провадження у зв'язку з визнанням Боржника банкрутом.

Ухвалою Господарського суду міста Києва від 27 лютого 2019 року задоволено клопотання Арбітражної керуючої про скасування арештів та зобов'язання повернути описане та арештоване майно.

Державний виконавець вимог ухвали суду не виконав, описане та арештоване майно не повернув, зазначивши, що на предмети застави та іпотеки звернуто стягнення у 2015 році Банком-зберігачем у договірному порядку, про що відомо ліквідатору у цій справі.

Арбітражна керуюча звернулася з позовом про відшкодування збитків, завданих втратою майна Товариства (арочна споруда відділення № 1, насіння сільськогосподарських культур за переліком та комплексна технологічна станція лінії по обробці сільськогосподарських культур) внаслідок дій та бездіяльності державного виконавця, який не вжив належних і достатніх заходів щодо його збереження після передачі на відповідальне зберігання ПАТ «Український інноваційний банк».

ОЦІНКА СУДУ

З аналізу частини першої статті 61 Кодексу України з процедур банкрутства (далі – КУзПБ), прийнятого Законом України від 18 жовтня 2018 року № 2597-VIII та введеного в дію 21 жовтня 2019 року вбачається, що функція збереження майна боржника з моменту введення ліквідаційної процедури у справі про банкрутство переходить до ліквідатора, який зобов'язаний витребувати його від інших фактичних зберігачів до ліквідаційної маси боржника з метою реалізації у конкурсній процедурі. Ліквідатор боржника наділений усім комплексом повноважень, які дозволяють йому забезпечити відання та збереження майна боржника, а також витребувати

його від третіх осіб у випадку незаконного заволодіння ним, установивши незаконних володільців..

Наявність таких широких повноважень дозволяє ліквідатору виявити всі активи боржника. Установивши, наприклад, що частина майна банкрута була передана судовим виконавцем на відповідальне зберігання третій особі, яка одночасно є кредитором боржника, ліквідатор мав усі повноваження та повинен був ужити своєчасних і належних заходів до повернення такого майна від фактичного зберігача для формування загальної ліквідаційної маси боржника. Законодавством про банкрутство не передбачено необхідності залучення до цього судового виконавця, оскільки ліквідатор працює під контролем суду та за наявності спору вирішує всі майнові спори щодо майна боржника в судовому провадженні у справі про банкрутство. Судовий виконавець із часу введення ліквідаційної процедури 24 жовтня 2016 року зобов'язаний закінчити виконавче провадження з винесенням відповідної постанови, надіславши її разом з виконавчим документом до господарського суду у справі про банкрутство (пункт 8 частини першої, частина п'ята статті 39 Закону України від 02 червня 2016 року № 1404-VIII «Про виконавче провадження» (далі – Закон № 1404-VIII) в редакції на час введення ліквідаційної процедури).

За приписами пункту 8 частини першої статті 37 Закону України від 21 квітня 1999 року № 606-XIV «Про виконавче провадження» (далі – Закон № 606-XIV), чинного на момент порушення щодо Товариства провадження у справі про банкрутство ухвалою суду, виконавче провадження підлягає обов'язковому зупиненню у разі порушення господарським судом провадження у справі про банкрутство боржника, якщо відповідно до закону на вимогу стягувача поширюється дія мораторію, запровадженого господарським судом, крім випадків перебування виконавчого провадження на стадії розподілу стягнутих з боржника грошових сум (у тому числі одержаних від реалізації майна боржника) та виконання рішень у немайнових спорах.

Згідно із частиною першою статті 59 КУзПБ (частиною першою статті 38 Закону про банкрутство в редакції Закону № 4212-VI) з дня ухвалення господарським судом постанови про визнання боржника банкрутом і відкриття ліквідаційної процедури, зокрема, скасовуються арешт, накладений на майно боржника, визнаного банкрутом, та інші обмеження щодо розпорядження його майном. Накладення нових арештів або інших обмежень щодо розпорядження майном банкрута не допускається. Відповідно до пункту 8 частини першої статті 39 Закону № 1404-VIII у редакції, чинній на момент уведення ліквідаційної процедури щодо Товариства постановою суду у справі про банкрутство, виконавче провадження підлягає закінченню у разі визнання боржника банкрутом.

Отже, вжиті судовим виконавцем заходи (обмеження щодо розпорядження майном), спрямовані на забезпечення виконання судового рішення, скасовуються в силу зазначеної норми закону кредитором добровільно (або за ухвалою суду у справі про банкрутство). Відтак на стадії ліквідаційної процедури боржника із закінченням виконавчого провадження судовий виконавець позбавляється не тільки повноважень щодо виконання судового рішення, але й щодо вжиття

заходів до збереження майна боржника. Усі ці повноваження переходять до ліквідатора боржника і визначаються процесуальними нормами законодавства про банкрутство, які діють переважно щодо загальних норм виконавчого провадження.

Боржник в особі ліквідатора може в ході ліквідаційної процедури заявити вимоги до осіб, унаслідок дій/бездіяльності яких йому було завдано збитків. Стягнення боржником збитків з Органу ДВС, завданих втратою майна у виконавчому провадженні, якщо подія мала місце під час триваючої процедури неплатоспроможності боржника, вимагає врахування специфіки законодавчого врегулювання процедури банкрутства для встановлення як розміру збитків, так і причинно-наслідкового зв'язку між діями/бездіяльністю Органу ДВС та настанням майнових утрат для боржника.

У ліквідаційній процедурі боржник позбавляється своїх активів, але не будь-яке відчуження активів означає завдання збитків боржнику. Судам належить дослідити: наслідки вибуття майна (предмета застави, іпотеки) із власності боржника перебували у причинно-наслідковому зв'язку з неправомірними діями / бездіяльністю Органу ДВС чи вони стали результатом звернення стягнення на це майно як на предмет застави та знайшли схвалення суду у процедурі банкрутства відповідно до частини шостої статті 41 КУзПБ, незважаючи на непогодження ліквідатора боржника зі способом вибуття майна боржника до кредитора-заставодержателя.

Погашення вимог забезпечених кредиторів за рахунок майна банкрута, що є предметом забезпечення, здійснюється в порядку, передбаченому КУзПБ, позачергово (частина шоста статті 64 КУзПБ). Аналогічна правова норма була передбачена частиною дев'ятою статті 45 Закону про банкрутство в редакції Закону № 4212-VI.

За наслідком схвалення судом звернення стягнення на предмет застави кредитор-заставодержатель виключається із числа кредиторів боржника, а предмети застави виключаються з переліку заставного майна боржника, який обов'язково повинен надаватися суду розпорядником майна до реєстру вимог кредиторів (частина восьма статті 45 КУзПБ, частина восьма статті 23 Закону про банкрутство в редакції Закону № 4212-VI). У такому випадку не можна стверджувати про заподіяння збитків боржнику внаслідок вибуття до заставодержателя майна, арештованого на забезпечення його вимог, оскільки майно вибуло до кредитора-заставодержателя і таке вибуття схвалено відповідним рішенням суду у процедурі банкрутства з виключенням забезпеченого кредитора з реєстру вимог кредиторів. Про схвалення звернення стягнення на заставне майно та виключення кредитора з реєстру вимог кредиторів на певну суму його грошових вимог виноситься ухвала суду у справі про банкрутство.

Також Велика Палата Верховного Суду дійшла висновку, що ухвалення попереднього судового рішення про визнання протиправними дій (бездіяльності) державного виконавця не є обов'язковим для вирішення іншої справи, у якій розглядаються позовні вимоги про відшкодування збитків (шкоди), завданих такими діями, оскільки законодавство не містить обмежень у засобах доказування обставин, що можуть свідчити про протиправність діянь державного виконавця, а господарський суд може самостійно встановити наявність чи відсутність складу

відповідного цивільного правопорушення, яке стало підставою для звернення до суду, шляхом оцінки наданих сторонами доказів.

Попереднє рішення суду може бути враховано під час розгляду такого спору та слугувати підставою для звільнення учасників процесу від доказування певних обставин з урахуванням передбачених статтею 75 ГПК України правил, зокрема, що преюдиціальне значення надається виключно обставинам, установленим судовими рішеннями, серед яких можна виокремити обставини (факти) того, чи мали місце ці діяння та чи вчинені вони цією особою, а не правовій оцінці таких обставин, яка може полягати, зокрема, у висновках суду про те, чи певна поведінка є правомірною або неправомірною.

Велика Палата Верховного Суду зазначає, що суд першої інстанції правильно відхилив доводи відповідачів щодо необхідності існування окремого судового рішення, яке набрало законної сили, як єдиного засобу доказування обставин, що свідчать про протиправність діянь державного виконавця.

Суди встановили звернення Банком стягнення на заставне майно у 2015 році в час дії процедури банкрутства Товариства, а ухвалою суду від 22 жовтня 2015 року у справі про банкрутство Боржника № 910/11048/14 таким діям заставного кредитора було надано відповідну оцінку та виключено Банк з реєстру вимог кредиторів Товариства з посиланням на те, що Банк звернув стягнення на заставне майно Боржника за кредитними договорами. Велика Палата зауважила, що суд не конкретизував переліку майна, на яке Банк звернув стягнення, однак дійшла висновку, що суд схвалив звернення стягнення на все заставне майно Боржника за кредитними договорами, оскільки арбітражний керуючий не надав переліку предметів застави.

Також Велика Палата Верховного Суду зазначила, що ухвала Господарського суду міста Києва від 23 листопада 2016 року у справі № 910/15032/13 про визнання судового наказу таким, що не підлягає виконанню в частині стягнення з Товариства на користь Банку заборгованості за кредитним договором, ліквідатор Товариства визнала обставини звернення стягнення на рухоме майно (комплексну технологічну лінію). Велика Палата Верховного Суду дійшла висновку про те, що у процедурі банкрутства відбулося звернення стягнення на заставне майно Банку – комплексну технологічну лінію по обробці сільськогосподарських культур і насіння, які знаходились у вказаних вище приміщеннях.

З огляду на виключення у процедурі банкрутства Товариства вимог Банку із зарахуванням звернення стягнення Банком на предмети застави за кредитними договорами у договірному порядку у 2015 році Велика Палата Верховного Суду не вбачає доведення позивачем факту завдання Органом ДВС збитків Товариству в особі його ліквідатора внаслідок втрати заставного рухомого майна на суму вартості комплексної технологічної лінії по обробці сільськогосподарських культур та вартості насіння, вилученого державним виконавцем за актом опису й арешту майна.

Суди встановили, що за актом опису й арешту майна державний виконавець здійснив опис та наклав арешт, зокрема, на нерухоме майно: аочну споруду відділення №1 <...>. Майно передав на відповідальне зберігання Банку.

Велика Палата Верховного Суду висноує, що однією з необхідних дій, які державний виконавець мав учинити у зв'язку зі закінченням виконавчого провадження у 2017 році, є скасування арешту (заборони відчуження) та повернення у схоронності з відповідального зберігання Банку спірного майна, переданого за актами опису й арешту майна. Виявивши звернення стягнення Банком-зберігачем на предмети застави та іпотеки, державний виконавець повинен був поінформувати суд у справі про банкрутство Товариства, а також його ліквідатора про такі дії з наданням усіх доступних йому документів для встановлення можливого порушення законодавства про банкрутство. Виявивши втрату майна (відчуження Банком-зберігачем арештованого майна, яке не є предметом застави чи іпотеки), державний виконавець також повинен вчасно поінформувати ліквідатора або суд про такі дії кредитора (зберігача) з метою зменшення розміру збитків, завданих втратою належного Товариству майна. Невчинення таких заходів державним виконавцем може бути підставою для стягнення збитків із ДВС (державного органу) внаслідок втрати описаного майна.

З даних ЄДРСР вбачається, що ухвалою суду у цій справі за Товариством визнано право власності на спірну арочну споруду у складі майнового комплексу, тому це судове рішення визначило за Товариством право володіння, користування і розпорядження спірним майном на майбутнє, незалежно від будь-яких обмежень, накладених раніше, у тому числі й обмежень судового виконавця.

Також відповідач зазначив, що Боржник продав спірний майновий комплекс ТОВ «АСП ТРЕЙДІНГ», що підтверджено даними Державного реєстру речових прав на нерухоме майно.

Отже, Велика Палата Верховного Суду дійшла висновку про те, що Ліквідатор не довела причинно-наслідкового зв'язку між вибуттям спірного майна з володіння Товариства і діями Органу ДВС щодо складання актів опису й арешту майна у травні 2014 року, а також про те, що суди не встановили заподіяння збитків Товариству саме Органом ДВС унаслідок розбору металеві конструкції арочної споруди після того, як вона була продана ТОВ «АСП ТРЕЙДІНГ» у складі майнового комплексу.

Детальніше з текстом постанови ВП ВС від 16 листопада 2022 року у справі № 910/6355/20 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107732483>.

1.2. Цивільна юрисдикція

Якщо сторона договору про відчуження майна, що є спільною власністю, або інша особа (зацікавлена особа) хоче отримати еквівалент вартості своєї частки у спільному майні, яке було відчужено без її згоди, вона має право подати позов про стягнення компенсації в розмірі частки відчуженого спільного майна, що є ефективним способом захисту без визнання правочину недійсним та застосування реституції. У цьому випадку важливим є встановлення на час вирішення спору ринкової вартості спільного майна, яке було відчужено, а в разі неможливості визначення

такої вартості саме цього майна – ринкової вартості майна, подібного за якостями (технічними характеристиками) до відчуженого.

Позов, який пред'являє особа, яка не була учасником правочину про визнання правочину недійсним, повинен бути пред'явлений до всіх учасників такого правочину. Встановивши факт пред'явлення позову до неналежного відповідача, відсутність клопотань про заміну первісного відповідача належним відповідачем або залучення до участі у справі співвідповідача, суд відмовляє в задоволенні позову саме через неналежність відповідача, зокрема через те, що не всі сторони правочину є сторонами справи. Так само суд діє, якщо предметом правочину є майно, яке належить кільком особам на праві спільної власності, залучаючи відповідно до вимог ЦПК України до участі у справі співвідповідачами (належними відповідачами) усіх співвласників

Велика Палата Верховного Суду розглянула в порядку письмового провадження справу за позовом ОСОБА_1 до ОСОБА_2, треті особи: ОСОБА_3, ОСОБА_4, ОСОБА_5, про визнання договорів недійсними та поділ спільного майна подружжя, і прийняла постанову, в якій зазначила таке.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

18 вересня 1983 року між ОСОБА_1 та ОСОБА_2 було укладено шлюб.

З 2019 року сторони проживали окремо, а шлюбні відносини фактично були припинені.

Під час перебування у шлюбі сторонами придбано транспортні засоби HONDA CR-V 2015 року випуску, RENAULT MASTER 2013 року випуску, MERCEDES-BENZ SPRINTER 211 2006 року випуску.

Вказані автомобілі були оформлені на відповідача ОСОБА_2.

Разом з тим, у подальшому ОСОБА_1 стало відомо про те, що відповідач на власний розсуд, без згоди позивачки відчужив указані автомобілі.

ОСОБА_1 з урахуванням уточнених позовних вимог остаточно просила: визнати недійсними договори купівлі-продажу транспортних засобів; стягнути з відповідача грошову компенсацію за належну їй частку у спільному майні подружжя в розмірі 1/2 вартості відчуженого майна.

ОЦІНКА СУДУ

Відповідно до статей 215 та 216 ЦК України вимога про визнання оспорюваного правочину недійсним та про застосування наслідків його недійсності, а також вимога про застосування наслідків недійсності правочину може бути заявлена як однією зі сторін правочину, так й іншою заінтересованою особою, права та законні інтереси якої порушено вчиненням правочину.

Отже, оспорювати правочин може також особа (заінтересована особа), яка не була стороною правочину і хоча й не була титульним володільцем відчуженого майна, однак вважає своє право власності на це майно порушеним або вважає порушеним інше речове право на відчужене майно.

За відсутності визначення поняття «заінтересована особа» такою особою є кожен, хто має конкретний майновий інтерес в оспорюваному договорі. Самі по собі дії осіб, зокрема щодо вчинення правочинів, навіть якщо вони здаються

іншим особам неправомірними, не можуть бути оспорені в суді, допоки ці особи не доведуть, що такі дії порушують їх права.

Вимоги особи, яка в судовому порядку домагається визнання правочину недійсним (частина третя статті 215 ЦК України) та застосування реституції, спрямовані на приведення сторін недійсного правочину до того стану, який саме вони, сторони, мали до вчинення правочину. Застосування реституції як наслідку недійсності правочину насамперед відновлює права учасників цього правочину. Інтерес іншої особи полягає в тому, щоб відновити свої права через повернення майна відчужувачу. Якщо повернення майна його відчужувачу не відновлює права позивача, то судом може бути застосований інший ефективний спосіб захисту порушеного права в рамках заявлених позовних вимог.

Вирішуючи позовні вимоги про визнання правочину недійсним у загальному розумінні, суд зобов'язаний визначити суб'єктний склад спору залежно від характеру правовідносин і норми матеріального права, які підлягають застосуванню (сторонами справи мають бути всі сторони правочину), та, встановивши факт пред'явлення позову до неналежного відповідача, відсутність клопотань про заміну первісного відповідача належним відповідачем, незалучення до участі у справі співвідповідача, суд відмовляє в задоволенні позову саме із зазначених підстав.

Разом з тим, якщо предметом правочину є майно, яке належить особам на праві спільної власності, суд відповідно до вимог ЦПК України залучає до участі у справі про визнання такого правочину недійсним усіх співвласників.

Таким чином, якщо під час розгляду позовних вимог про визнання правочину недійсним суд встановить, що позов пред'явлено не до всіх учасників цього правочину, тобто встановить неналежний суб'єктний склад учасників справи, суд відмовляє в задоволенні позову із зазначеної підстави або за клопотанням сторони спору здійснює заміну відповідача на належного або залучає співвідповідача.

У справі № 372/504/17 відповідачем був лише іпотекодавець, тоді як іпотекодержатель був залучений до участі у справі третьою особою. Натомість за вказаного складу учасників справи Велика Палата Верховного Суду зробила висновок про визнання недійсним оспорюваного договору іпотеки. А тому, на думку колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду, наявні правові підстави для відступу від висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладеного в раніше ухваленій постанові Великої Палати Верховного Суду від 21 листопада 2018 року у справі № 372/504/17, шляхом його конкретизації щодо належного складу відповідачів за рецисорним позовом.

Проаналізувавши аргументи щодо відступу від висновку, Великої Палати Верховного Суду, вивчивши зміст та мотиви її постанови від 21 листопада 2018 року у справі № 372/504/17, Велика Палата констатує, що позов, який пред'являється особою, яка не була учасником правочину про визнання правочину недійсним, повинен бути пред'явлений до всіх учасників такого правочину. Суд зобов'язаний визначити суб'єктний склад спору залежно від характеру правовідносин і норм матеріального права, які підлягають застосуванню, та, встановивши факт пред'явлення позову до неналежного відповідача, відсутність клопотань про заміну первісного

відповідача належним відповідачем або залучення до участі у справі співвідповідача, суд відмовляє у задоволенні позову саме через неналежність відповідача, зокрема через те, що не всі сторони правочину є сторонами справи. Так само суд діє у випадку, якщо предметом правочину є майно, яке належить кільком особам на праві спільної власності, залучаючи відповідно до вимог ЦПК України до участі у справі співвідповідачами (належними відповідачами) усіх співвласників.

За вимогами частин першої, другої статті 369 ЦК України співвласники майна, що є у спільній сумісній власності, володіють і користуються ним спільно, якщо інше не встановлено домовленістю між ними.

З метою захисту прав співвласників майна, у тому числі майна подружжя, норми цивільного та сімейного законодавства (стаття 369 ЦК України, частина третя та четверта статті 60 СК України) містять приписи, згідно з якими для укладення одним із подружжя договорів, які потребують нотаріального посвідчення і (або) державної реєстрації, а також договорів стосовно цінного майна згода другого з подружжя має бути подана письмово. Згода на укладення договору, який потребує нотаріального посвідчення і (або) державної реєстрації, має бути нотаріально засвідчена.

Зазначені приписи не тільки забезпечують права одного з подружжя, а й обмежують права іншого з подружжя у відчуженні спільного подружнього майна, оскільки ставлять правомочності одного з подружжя на відчуження майна в залежність від наявності належним чином оформленої згоди іншого з подружжя на таке відчуження. Відсутність такої згоди свідчить про відсутність повноважень в одного з подружжя (відчужувача) на відчуження подружнього майна.

Тобто відсутність згоди одного зі співвласників (колишнього подружжя) на розпорядження нерухомим майном може бути підставою визнання правочину, укладеного іншим співвласником щодо розпорядження спільним майном, недійсним, і такий спосіб захисту порушеного права власності одного з подружжя може бути ефективним у випадку заявлення позивачем позовної вимоги про застосування наслідків недійсності правочину.

Вирішуючи питання ефективності способу захисту порушеного права шляхом пред'явлення позовних вимог про визнання договору недійсним, Велика Палата Верховного Суду виснує, що пред'явлення позову стороною договору або іншою особою (зацікавленою особою) про визнання недійсним договору є ефективним способом захисту порушеного права у разі, якщо такий позов заявлений з метою повернення одному з подружжя, чії права порушено, майнових прав та/або частки в спільному майні подружжя, у тому числі шляхом визнання прав на частку, та/або одночасного виділення частки в порядку поділу майна подружжя або встановлення порядку користування цим майном тощо. При цьому підлягає встановленню добросовісності, насамперед, набувача за таким договором (див. постанову Великої Палати Верховного Суду від 29 червня 2021 року у справі №916/2813/18 (пункт 8.67)).

В іншому випадку, у разі якщо сторона договору або інша особа (зацікавлена особа) хоче отримати еквівалент вартості майна, яке було відчужено без її згоди, вона має право подати позов про стягнення компенсації в розмірі частки відчуженого

спільного майна, що є ефективним способом захисту без визнання правочину недійсним та застосування реституції.

Велика Палата Верховного Суду звертає увагу, що сторони правочинів повинні діяти добросовісно й у випадку порушення цього обов'язку вони позбавляються захисту (стаття 13 ЦК України). Зазначене свідчить, що відчуження одним із подружжя спільного подружнього майна за ціною, нижчою за ринкову вартість цього майна, без згоди на таку вартість іншого з подружжя є порушенням права цього подружжя на мирне володіння своїм майном та отримання за нього справедливої ціни, а також є проявом недобросовісності відчужувача, що позбавляє останнього права виплатити компенсацію саме у визначеному договором розмірі.

У випадку відчуження майна одним із подружжя проти волі іншого з подружжя та у зв'язку з цим – неможливості встановлення його дійсної (ринкової) вартості, визначенню підлягає ринкова вартість подібного за своїми якостями (технічними характеристиками) майна на час розгляду справи.

Такий підхід є гарантією справедливої сатисфакції іншому з подружжя (співвласнику) у зв'язку з припиненням його права на спільне майно. При цьому вартість майна, що підлягає поділу, у разі недосягнення згоди між подружжям, визначається на час розгляду справи, а не на час продажу майна одним з подружжя проти волі іншого.

Таким чином, Велика Палата Верховного Суду погоджується з висновком апеляційного суду про відмову в задоволенні позовних вимог про визнання недійсними спірних правочинів у зв'язку з непритягненням до участі у справі у якості співвідповідачів набувачів спірного майна, а також з підстав того, що в разі якщо сторона договору або інша особа (зацікавлена особа) хоче отримати еквівалент вартості в майні, яке було відчужено без її згоди, і подає позов про стягнення компенсації в розмірі своєї частки у вартості відчуженого спільного майна, то пред'явлення одночасно позову про визнання договору недійсним не є ефективним способом захисту її прав, оскільки такий спосіб захисту не захищає та не відновлює у результаті її порушене право.

Також не можна погодитись із висновками апеляційного суду про стягнення компенсації у розмірі, зазначеній у договорі відчуження спірного майна, оскільки, як зазначалося вище у цій постанові, у разі відчуження майна одним із подружжя проти волі іншого з подружжя та у зв'язку з цим неможливості встановлення його дійсної (ринкової) вартості, слід визначити ринкову вартість подібного за своїми якостями (технічними характеристиками) майна на час розгляду справи.

Апеляційний суд на зазначене належної уваги не звернув, у результаті чого дійшов помилкового висновку при визначенні розміру грошової компенсації, що підлягає стягненню на користь ОСОБА_1 за належну їй частку в майні, яке є спільною сумісною власністю подружжя, в розмірі 1/2 вартості відчужених транспортних засобів від суми, зазначеної у договорі відчуження.

Детальніше з текстом постанови ВП ВС від 22 вересня 2022 року у справі № 125/2157/19 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107706743>.

2. Справи, розглянуті з підстав необхідності визначення юрисдикції

2.1. Справи, які підлягають розгляду в порядку господарського судочинства

Спир за позовом НАЗК про припинення дії контракту, укладеного АТ «НАК «Нафтогаз України» з головою правління з порушенням обмежень, передбачених частиною першою статті 26 Закону України «Про запобігання корупції», пов'язаний з діяльністю АТ «НАК «Нафтогаз України» й управлінням ним, а тому підлягає розгляду в порядку господарського судочинства

Велика Палата Верховного Суду розглянула касаційну скаргу Національного агентства з питань запобігання корупції на ухвалу Шевченківського районного суду міста Києва від 21 липня 2021 року та постанову Київського апеляційного суду від 22 вересня 2021 року у цивільній справі за позовом НАЗК до АТ «Національна акціонерна компанія «Нафтогаз України», ОСОБА_1, КМ України про припинення дії контракту, і прийняла постанову, в якій зазначила таке.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

У період з 21 грудня 2020 року по 28 квітня 2021 року перший заступник міністра енергетики України ОСОБА_1, виконуючи обов'язки міністра енергетики України відповідно до розпорядження КМ України від 21 грудня 2020 року № 1693-р, брав участь у підготовці рішень щодо визначення основних напрямів діяльності АТ «НАК «Нафтогаз України».

28 квітня 2021 року ОСОБА_1 припинив діяльність, пов'язану з виконанням функцій держави, на підставі постанови КМ України № 367-р «Про звільнення ОСОБА_1 з посади першого заступника міністра енергетики України».

29 квітня 2021 року АТ «НАК «Нафтогаз України» в особі міністра розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України уклало з ОСОБА_1 як головою правління АТ «НАК «Нафтогаз України» контракт, на підставі якого між ними виникли трудові відносини.

Звертаючись до суду з позовом, НАЗК зазначало, що оскільки ОСОБА_1, виконуючи обов'язки міністра енергетики України, безпосередньо брав участь у підготовці рішень щодо діяльності АТ «НАК «Нафтогаз України», яке є юридичною особою приватного права, йому заборонено протягом року до дня припинення виконання функцій держави укладати трудові договори (контракти) з цією юридичною особою.

Суди попередніх інстанцій відмовили у відкритті провадження, зазначивши, що у даному випадку НАЗК діє як суб'єкт владних повноважень у визначеному законом порядку, тому вказані позовні вимоги слід розглядати у порядку адміністративного судочинства.

ОЦІНКА СУДУ

Згідно з пунктом 1 частини першої статті статтю 26 Закону України від 14 жовтня 2014 року № 1700-VII «Про запобігання корупції» (далі – Закон № 1700-VII) особам, уповноваженим на виконання функцій держави або місцевого самоврядування,

зазначеним у пункті 1 частини першої статті 3 цього Закону, до яких належать міністр, виконуючий обов'язки міністра, а також його заступник, заборонено протягом року після припинення відповідної діяльності укласти трудові договори (контракти) або вчиняти правочини у сфері підприємницької діяльності з юридичними особами приватного права або фізичними особами - підприємцями, якщо особи, зазначені в абзаці першому цієї частини, протягом року до дня припинення виконання функцій держави або місцевого самоврядування здійснювали повноваження з контролю, нагляду або підготовки чи прийняття відповідних рішень щодо діяльності цих юридичних осіб або фізичних осіб - підприємців.

Порушення встановленого у пункті 1 частини першої цієї статті обмеження щодо укладання трудового договору (контракту) є підставою для припинення відповідного договору (абзац перший частини другої статті 26 Закону № 1700-VII).

Вказана норма цього Закону також кореспондується з пунктом 7-1 частини першої статті 36 КЗпП України.

Відповідно до абзацу третього частини другої статті 26 Закону № 1700-VII у разі виявлення порушень, передбачених частиною першою цієї статті, НАЗК звертається до суду для припинення трудового договору (контракту).

Аналізуючи положення розділу IV Закону № 1700-VII, можна зробити висновок, що закріплене законом право НАЗК на звернення до суду у цьому випадку є елементом розробленого законодавцем механізму запобігання корупційним правопорушенням через забезпечення дотримання фізичними особами обмежень після припинення діяльності, пов'язаної з виконанням функцій держави, місцевого самоврядування.

У цій ситуації НАЗК не наділене законодавчими повноваженнями здійснювати прямий безпосередній вплив на учасників правовідносин (наприклад, власним рішенням вплинути на припинення цих правовідносин, визнати недійсним договір, накладити санкції тощо), між якими укладений трудовий договір (контракт), і звертається до суду для припинення такого контракту як такого, який порушує встановлені антикорупційним законодавством обмеження.

Велика Палата Верховного Суду погоджується з доводами НАЗК про те, що відповідачі у справі не підпорядковані позивачеві. Останній не здійснює публічно-владних управлінських функцій щодо трудових відносин Компанії з головою її правління та щодо відносин з управління Компанією з боку КМ України, за розпорядженням якого ці роботодавець і працівник уклали контракт. Тому спірні правовідносини не є публічно-правовими. Більше того, КМ України як управитель Компанії не є стороною контракту, про припинення якого просить НАЗК, а тому не є належним відповідачем. На повноваження управителя Компанії, який діє як загальні збори акціонерів, обрати (призначити) нового її керівника може вплинути рішення суду за таким позовом. Тому управитель Компанії за позовом НАЗК має бути на стороні позивача третьою особою, яка не заявляє самостійних вимог щодо предмета спору.

Відсутність у статті 26 Закону № 1700-VII вказівки на можливість НАЗК звернутися з позовом саме до адміністративного суду теж підтверджує вказаний висновок.

Велика Палата Верховного Суду погоджується з доводом Компанії про те, що спір за вимогою НАЗК не є трудовим. Аргумент НАЗК про визначення юрисдикції суду на підставі того, що припис, який дозволяє припинити вказаний контракт, розміщений у КЗпП України, є хибним. Розміщення у певному законі припису, що регулює спірні правовідносини, не є критерієм для визначення юрисдикції суду. Так само помилковим є посилання НАЗК на те, що спір стосується законності реалізації головою правління Компанії права на працю. НАЗК не є органом, який здійснює нагляд і контроль за додержанням законодавства про працю. Метою звернення НАЗК до суду не є відновлення законності у сфері зайнятості населення. Крім того, НАЗК при зверненні з позовом не захищає власних цивільних прав та обов'язків у трудових відносинах Компанії з головою її правління.

Велика Палата Верховного Суду вважає, що вимога, яку заявило НАЗК, належить до юрисдикції господарського суду. Повноваження НАЗК на звернення з позовною заявою про припинення трудового договору (контракту) є повноваженням звертатися до суду в інтересах інших осіб (частина третя статті 4, частина третя статті 41 ГПК України).

Компанія утворена на виконання Указу Президента України від 25 лютого 1998 року № 151 «Про реформування нафтогазового комплексу України». Тип Компанії – приватне акціонерне товариство. Компанія є підприємницьким товариством – юридичною особою приватного права (пункти 1, 2, 10 Статуту АТ «НАК «Нафтогаз України», затвердженого постановою КМ України від 14 грудня 2016 року № 1044 (у редакції постанови КМ України від 26 жовтня 2020 року № 997)).

Засновником та єдиним акціонером Компанії є держава. Функції з управління корпоративними правами держави у статутному капіталі Компанії виконує КМ України (пункт 15 Статуту АТ «НАК «Нафтогаз України», затвердженого постановою КМ України від 14 грудня 2016 року № 1044 (у редакції постанови КМ України від 26 жовтня 2020 року № 997), пункт 1 Політики власності акціонерного товариства «Національна акціонерна компанія «Нафтогаз України», затвердженої постановою КМ України від 21 жовтня 2020 року № 982).

У цій справі КМ України як орган, який від імені засновника та єдиного акціонера Компанії управляє нею, вирішив обрати та призначити ОСОБА_1 з 29 квітня 2021 року головою правління Компанії строком на один рік. Отже, держава як єдиний засновник і акціонер Компанії спершу визначила управителем останньої КМ України, який від імені держави обрав і призначив голову виконавчого органу Компанії.

Підстави припинення повноважень голови правління акціонерного товариства можуть бути визначені не тільки у контракті, але й у законі.

Підставою припинення трудового договору є укладення трудового договору (контракту), всупереч вимогам Закону № 1700-VII, встановленим для осіб, які звільнилися або іншим чином припинили діяльність, пов'язану з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування, протягом року з дня її припинення (пункт 7-1 частини першої статті 36 КЗпП України).

Порушення встановленого пунктом 1 частини першої статті 26 Закону № 1700-VII обмеження щодо укладення трудового договору (контракту) є підставою для

припинення відповідного договору. У разі виявлення порушень, передбачених частиною першою цієї статті, НАЗК звертається до суду, зокрема, для припинення трудового договору (контракту) (абзаци перший і третій частини другої статті 26 Закону № 1700-VII).

НАЗК, виконуючи повноваження, передбачене абзацом третім частини другої статті 26 Закону № 1700-VII, звернулося до суду з позовом до Компанії, її управителя (КМ України) та голови правління про припинення з останнім контракту. Отже, позовна вимога НАЗК спрямована на припинення повноважень голови правління Компанії, обраного та призначеного державою в особі управителя Компанії – КМ України.

Отже, цей спір пов'язаний з діяльністю Компанії й управлінням нею. Наслідки його вирішення можуть впливати на трудові правовідносини з головою правління Компанії, що не змінює корпоративного характеру такого спору.

Звернення до суду для припинення трудового договору (контракту) у випадках, якщо він укладений з порушенням обмежень, є складовою цілісного механізму запобігання корупційним правопорушенням, передбаченого статтею 26 Закону № 1700-VII, тому доцільним є зберігати єдину юрисдикційну належність спорів про припинення повноважень керівника та/або членів виконавчого органу господарського товариства для формування стабільної та послідовної судової практики щодо належності таких спорів до господарської юрисдикції.

Оскільки суди першої та апеляційної інстанцій неправильно застосували норми процесуального права, зробили помилковий висновок про те, що спір підлягає розгляду в порядку адміністративного судочинства, рішення судів попередніх інстанцій необхідно змінити у мотивувальній та резолютивній частинах з указаних вище підстав.

Детальніше з текстом постанови ВП ВС від 9 листопада 2022 року у справі № 761/25659/21 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/108086911>.

2.2. Справи, які підлягають розгляду в порядку цивільного судочинства

Спір за позовом боржника у виконавчому провадженні про стягнення з приватного виконавця основної винагороди за вчинення виконавчих дій як безпідставно набутих коштів на підставі статті 1212 ЦК України підлягає розгляду в порядку цивільного судочинства

Велика Палата Верховного суду розглянула справу за позовом Публічного акціонерного товариства «Акціонерний комерційний промислово-інвестиційний банк» до Приватного виконавця виконавчого округу міста Києва Жаботинського І.В., третя особа – Приватний виконавець виконавчого округу міста Києва Павлюк Н.В., про стягнення безпідставно набутих коштів та відсотків за безпідставне володіння коштами за касаційною скаргою приватного виконавця виконавчого округу міста Києва Жаботинського І.В. на постанову Донецького апеляційного суду від 21 липня 2021 року, і прийняла постанову, в якій зазначила таке.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

21 листопада 2018 року приватний виконавець округу м. Києва Жаботинським І. В. відкрив виконавчі провадження ВП № № 57756205 та № 57756223 про стягнення з ПАТ «Промінвестбанк» на користь ПП «Дніпровський краєвид 07».

21 листопада 2018 року у ВП № 57756205 винесена постанова про стягнення з боржника (ПАТ «Промінвестбанк») основної винагороди та постанова про об'єднання виконавчих проваджень у зведене виконавче провадження.

Постановою приватного виконавця від 08 січня 2019 року повернуто виконавчий документ стягувачу на підставі пункту 1 частини першої статті 37 Закону України «Про виконавче провадження» (за заявою стягувача), оскільки накази, видані Господарським судом м. Києва, повернуто стягувачу без виконання.

У подальшому стягувач ПП «Дніпровський краєвид 07» звернувся до іншого приватного виконавця, який постановою від 07 березня 2019 року завершив виконавче провадження внаслідок повного виконання рішення суду та стягнув основну винагороду приватного виконавця.

У липні 2019 року приватний виконавець округу м. Києва Жаботинський І. В. звернувся до приватного виконавця виконавчого округу м. Києва Павлюка Н. В. із заявою про відкриття виконавчого провадження щодо стягнення з ПАТ «Промінвестбанк» суми основної винагороди на підставі постанови відповідача від 21 листопада 2018 року у виконавчому провадженні ВП № 57756205 з виконання рішення Господарського суду м. Києва.

На підставі зазначеної заяви 30 вересня 2019 року приватний виконавець Павлюк Н. В. стягнув із ПАТ «Промінвестбанк» на користь Жаботинського І. В. грошові кошти у розмірі 2 469 173, 31 грн (винагорода приватного виконавця) та закінчив виконавче провадження ВП № 59564465.

Посилаючись на те, що вказані кошти у вигляді винагороди приватного виконавця Жаботинський І. В. набув безпідставно, банк просив стягнути їх з останнього на підставі статті 1212 ЦК України, а також відсотки за користування грошовими коштами.

ОЦІНКА СУДУ

Підстави передачі справи на розгляд Великої Палати Верховного Суду мотивовані тим, що у справі, що переглядається, позов ПАТ «Промінвестбанк», який був боржником у виконавчому провадженні, стосується стягнення з відповідача коштів, отриманих у вигляді основної винагороди за вчинення виконавчих дій приватним виконавцем. Позивач вважає, що підстав для стягнення основної винагороди не було, оскільки приватним виконавцем не вчинялись дії щодо виконання судового рішення, воно примусово виконане іншим приватним виконавцем із стягненням основної винагороди. Такі вимоги пов'язані із питанням законності постанови приватного виконавця щодо стягнення основної винагороди за вчинення виконавчих дій, яка і є підставою для такого стягнення. Тому, Друга судова палата Касаційного цивільного суду вважає, що цей позов не підлягає розгляду в порядку цивільного судочинства та має розглядатися в порядку адміністративного судочинства.

Вирішуючи питання щодо юрисдикції цього спору, Велика Палата Верховного Суду виходить з такого.

Відповідно до статті 447 ЦПК сторони виконавчого провадження мають право звернутися до суду зі скаргою, якщо вважають, що рішенням, дією або бездіяльністю державного виконавця чи іншої посадової особи органу державної виконавчої служби або приватного виконавця під час виконання судового рішення, ухваленого відповідно до цього Кодексу, порушено їх права чи свободи. Аналогічні положення містить стаття 339 ГПК України.

Натомість згідно з правилами адміністративного судочинства щодо особливостей провадження у справах з приводу рішень, дій або бездіяльності органу державної виконавчої служби, приватного виконавця за частиною першою статті 287 КАС України учасники виконавчого провадження (крім державного виконавця, приватного виконавця) та особи, які залучаються до проведення виконавчих дій, мають право звернутися до адміністративного суду з позовною заявою, якщо вважають, що рішенням, дією або бездіяльністю державного виконавця чи іншої посадової особи органу державної виконавчої служби або приватного виконавця порушено їхні права, свободи чи інтереси, а також якщо законом не встановлено інший порядок судового оскарження рішень, дій чи бездіяльності таких осіб.

Відтак за загальними правилами процесуальних кодексів скарги на рішення, дії та бездіяльність службових осіб під час виконання судових рішень подаються за юрисдикцією того суду, який ухвалив судове рішення, що знаходиться на виконанні.

При цьому частиною другою статті 74 Закону України «Про виконавче провадження», передбачено, що рішення, дії чи бездіяльність виконавця та посадових осіб органів державної виконавчої служби щодо виконання рішень інших органів (посадових осіб), у тому числі постанов державного виконавця про стягнення виконавчого збору, постанов приватного виконавця про стягнення основної винагороди, витрат виконавчого провадження та штрафів, можуть бути оскаржені сторонами, іншими учасниками та особами до відповідного адміністративного суду в порядку, передбаченому законом.

Аналізуючи зазначені норми права у поєднанні з висловленими Великою Палатою Верховного Суду принципами визначення юрисдикції спорів, пов'язаних з виконанням виконавчих документів, слід дійти висновків, що оскарження рішень, дій або бездіяльності державних, приватних виконавців, посадових осіб органів державної виконавчої служби в процедурі виконання рішень судів, за винятком рішень щодо виконавчого збору, витрат, пов'язаних з організацією та проведенням виконавчих дій і накладенням штрафу здійснюється до суду, який ухвалив судове рішення.

Оскарження рішень, дій або бездіяльності державних, приватних виконавців, посадових осіб органів державної виконавчої служби в процедурі виконання рішень інших органів, у тому числі щодо виконавчого збору, витрат, пов'язаних з організацією та проведенням виконавчих дій і накладенням штрафу як виконавчих документів в окремому виконавчому провадженні, здійснюється до судів адміністративної юрисдикції.

За змістом позовної заяви предметом спору у цій справі є не оскарження дій/бездіяльності відповідача (приватного виконавця) як суб'єкта владних повноважень, а неправомірність та безпідставність набуття відповідачем грошових коштів, які належать позивачу, що свідчить про приватно-правовий, а не публічно-правовий характер спірних правовідносин.

Аналізуючи зміст наведених вище правових норм у контексті вирішення питання юрисдикційної належності тих вимог, які ставить перед судом позивач, Велика Палата Верховного Суду дійшла висновку, що фактично спірні правовідносини в цій справі стосуються реалізації права позивача на захист майнових прав.

Таким чином, оскільки предметом розгляду у цій справі не є вимоги про оскарження дій приватного виконавця, Велика Палата Верховного Суду погоджується з висновком апеляційного суду про те, що вказаний позов не може бути віднесений до адміністративної юрисдикції як такий, що підлягає розгляду адміністративними судами на підставі частини другої статті 74 Закону України «Про виконавче провадження» та частини першої статті 287 КАС України.

У цій справі спір про стягнення за правилами статті 1212 ЦК України з фізичної особи (приватного виконавця) безпідставно набутих коштів виник з правовідносин, пов'язаних із примусовим виконанням рішення суду.

Велика Палата Верховного Суду зазначає про відсутність імперативних норм вказаної статті 20 ГПК України щодо виключної належності вказаного спору, одним із учасників якого є фізична особа, за предметом цих правовідносин до господарської юрисдикції.

Велика Палата Верховного Суду також враховує, що положеннями статті 339 ГПК України встановлено, що сторони виконавчого провадження мають право звернутися до суду із скаргою, якщо вважають, що рішенням, дією або бездіяльністю державного виконавця чи іншої посадової особи органу державної виконавчої служби або приватного виконавця під час виконання судового рішення, ухваленого відповідно до цього Кодексу, порушено їхні права.

Однак, оскільки предметом розгляду у справі не є заявлені на підставі статті 339 ГПК України вимоги про оскарження дій приватного виконавця під час виконання судового рішення у господарській справі, спір сторін у цій справі не може бути віднесений до господарської юрисдикції виключно на тій підставі, що судові рішення у цій справі ухвалено за правилами ГПК України.

З огляду на все вищезазначене, Велика Палата Верховного Суду погоджується з висновком апеляційного суду про те, що, оскільки у цій справі спірні правовідносини пов'язані з безпідставним, на думку позивача, неповерненням відповідачем (фізичною особою) йому грошових коштів, то спір не є публічно-правовим, а впливає з відносин, які стосуються реалізації права позивача на захист майнових прав, що виключає можливість розгляду цієї справи за правилами адміністративного судочинства. При цьому, враховуючи відсутність між сторонами господарських правовідносин, як і спору про право, який виник з таких правовідносин, відсутність імперативних норм процесуального закону про віднесення такого виду спору до юрисдикції господарських судів, спір у цій справі має вирішуватися в порядку цивільного судочинства.

Позивач обґрунтовував підстави позову тим, що грошові кошти у розмірі 2 469 173,31 грн у вигляді винагороди приватний виконавець Жаботинський І. В. набув безпідставно, просив стягнути їх з останнього на підставі статті 1212 ЦК України.

Незгода суду з наведеним у позовній заяві правовим обґрунтуванням щодо спірних правовідносин не є підставою для відмови у позові, оскільки суд згідно з принципом *judanovit curia* («суд знає закони») під час розгляду справи має самостійно здійснити правову кваліфікацію спірних правовідносин.

Таким чином, з огляду на суб'єктний склад спору (участь фізичної особи - приватного виконавця), предмет позову (повернення безпідставно набутого майна) та характер спірних правовідносин (приватно-правовий) Велика Палата Верховного Суду вважає, що спір підлягає розгляду за правилами цивільного судочинства.

Детальніше з текстом постанови ВП ВС від 26 жовтня 2022 року у справі № 229/1026/21 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107651454>.

3. Справи, прийняті до провадження Великою Палатою Верховного Суду

1. Суд, який направив справу: КЦС ВС

Дата прийняття ухвали: 23 листопада 2022 року

Справа № 366/203/21 (провадження № 14-101цс22)

Сторони: ОСОБА_1 до ВАТ «Іванківрибсільгосп» про стягнення інфляційних витрат та 3% річних від простроченої суми за договором позики.

Суддя-доповідач: Сімоненко В. М.

Підстава передачі на розгляд ВП ВС: відступлення від висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладеного в раніше ухваленому рішенні Верховного Суду.

Опис: КЦС ВС вважає за необхідне відступити від правового висновку КГС ВС, викладеного у постанові від 26 листопада 2020 року у справі №914/1028/19, в якій зазначено про можливість стягнення з боржника сум, передбачених статтею 625 ЦК України, нарахованих на основне зобов'язання, яке виникло до відкриття провадження (проваджень) у справі про банкрутство і виконання якого не забезпечено заставою майна боржника (вимоги за яким визнані конкурсними), оскільки такі вимоги є поточними і на них не поширюється правовий режим мораторію у справі про банкрутство.

2. Суд, який направив справу: КГС ВС

Дата прийняття ухвали: 30 листопада 2022 року

Справа № 911/1278/20 (провадження № 12-33гс22)

Сторони: ТОВ «Граніт мобіл переробка плюс» до ТОВ «Плисецький гранітний кар'єр» та ПАТ Акціонерного банку «Укргазбанк» за участю третьої особи, яка не заявляє самостійних вимог щодо предмета спору, на стороні відповідачів – приватного виконавця виконавчого округу Київської області про визнання права власності та зняття арешту.

Суддя-доповідач: Катеринчук Л. Й.

Підстава передачі на розгляд ВП ВС: відступлення від висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладеного в раніше ухваленому рішенні Верховного Суду.

Опис: КГС ВС вважає, що існує необхідність відступити від правового висновку КЦС ВС, викладеного у постановах від 30 жовтня 2019 року у справі № 683/2694/16 та від 21 квітня 2021 року у справі № 911/1278/20, відповідно до якого право власності на транспортні засоби виникає з моменту реєстрації, перереєстрації у встановленому законом порядку, а не з моменту їх приймання-передачі або з іншого моменту, встановленого у договорі.

3. Суд, який направив справу: КАС ВС

Дата прийняття ухвали: 30 листопада 2022 року

Справа № 260/3380/21 (провадження №11-133ап22)

Сторони: ОСОБА_1 до НАЗК про визнання дій протиправними.

Суддя-доповідач: Железний І. В.

Підстава передачі на розгляд ВП ВС: виключна правова проблема.

Опис: КАС ВС вважає, що виключну правову проблему становить питання щодо поширення на членів ВКДКА та членів ВДКА положень Закону України "Про запобігання корупції" стосовно декларування майнового становища.

4. Суд, який направив справу: КГС ВС

Дата прийняття ухвали: 1 грудня 2022 року

Справа № 910/15792/20 (провадження № 12-31гс22)

Сторони: ОСОБА_1 до державного реєстратора відділу з питань державної реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців Деснянської районної в місті Києві державної адміністрації, за участю третьої особи, яка не заявляє самостійних вимог щодо предмета спору, на стороні відповідача – ОСББ «Екос-53А» про визнання недійсними реєстраційних дій та зобов'язання вчинити дії.

Суддя-доповідач: Катеринчук Л. Й.

Підстава передачі на розгляд ВП ВС: виключна правова проблема.

Опис: КГС ВС вважає, що існує необхідність формування єдиної правозастосовчої практики у справах щодо оскарження реєстраційних дій, вчинених державним реєстратором відносно третьої особи під час дії судової заборони, стосовно визначення належного відповідача у такому спорі.

5. Суд, який направив справу: КЦС ВС

Дата прийняття ухвали: 1 грудня 2022 року

Справа № 686/20282/21 (провадження № 14-102цс22)

Сторони: ОСОБА_1 до ОСОБА_2, третя особа, яка не заявляє самостійних вимог на предмет спору, - приватний нотаріус Хмельницького міського нотаріального округу, про визнання недійсним свідоцтва про право власності, скасування реєстраційної дії та визнання права власності на спадкове майно в порядку спадкування.

Суддя-доповідач: Сімоненко В. М.

Підстава передачі на розгляд ВП ВС: виключна правова проблема.

Опис: На думку КЦС ВС, існує виключна правова проблема щодо визначення юрисдикції спорів, позовні вимоги яких у своєму взаємозв'язку охоплюють правильне визначення (у правовідносинах спадкування чи сімейних правовідносинах) права власності на частку у статутному капіталі господарського товариства, яке спадкується, пов'язаний із цим перерозподіл його часток та скасування чи зміни попередньої відповідної реєстрації часток у Єдиному державному реєстрі юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань, тобто коли рішення суду впливає на розподіл часток у статутному капіталі, а отже, впливає на корпоративні права сторін спору.

6. Суд, який направив справу: КГС ВС

Дата прийняття ухвали: 14 грудня 2022 року

Справа № 925/1741/21 (провадження № 12-38гс22)

Сторони: ОСОБА_1 до Піщанської сільської ради Золотоніського району Черкаської області про визнання недійсним рішення.

Суддя-доповідач: Катеринчук Л. Й.

Підстава передачі на розгляд ВП ВС: відступлення від висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладеного в раніше ухваленому рішенні Верховного Суду.

Опис: КГС ВС вважає за необхідне відступити від висновку, викладеного у постановях КАС ВС від 08 червня 2022 року у справі № 819/707/18, від 29 березня 2021 року у справі № 392/1430/16-а та від 30 грудня 2020 року у справі № 819/804/18, щодо підвідомчості адміністративним судам спорів між фізичними особами та органами місцевого самоврядування щодо оскарження рішень органів місцевого самоврядування про реорганізацію закладів освіти.

7. Суд, який направив справу: КГС ВС

Дата прийняття ухвали: 14 грудня 2022 року

Справа № 910/5880/21 (провадження № 12-36гс22)

Сторони: ТОВ «Укрінформтрейд» до Державної служби України з безпеки на транспорті, за участю третьої особи, яка не заявляє самостійних вимог на предмет спору, на стороні відповідача – Міжрайонного відділу державної виконавчої служби по Індустріальному та Немишлянському районах у місті Харкові Східного міжрегіонального управління Міністерства юстиції (м. Харків), про стягнення боргу.

Суддя-доповідач: Ткач І. В.

Підстава передачі на розгляд ВП ВС: виключна правова проблема.

Опис: На думку КГС ВС, можливості застосування положень статті 1212 ЦК України у спорах про стягнення перерахованої до Державного бюджету України суми адміністративно-господарського штрафу відповідно до постанови про його накладення суб'єктом владних повноважень, яка в подальшому була скасовано судовим рішенням.

8. Суд, який направив справу: КЦС ВС

Дата прийняття ухвали: 14 грудня 2022 року

Справа № 361/4481/19 (провадження № 14-109цс22)

Сторони: ТОВ «АНСУ» до Коломієць Юлії Леонідівни, треті особи: ОСОБА_1, ОСОБА_2, ПАТ «Всеукраїнський банк розвитку», про виселення із житлового будинку.

Суддя-доповідач: Ткачук О. С.

Підстава передачі на розгляд ВП ВС: відступлення від висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладеного в раніше ухваленому рішенні Верховного Суду України.

Опис: На думку КЦС ВС існує необхідність відступити від правового висновку ВСУ щодо можливості/неможливості виселення з іпотечного майна, набутого не за кредитні кошти, у разі обрання банком, іпотекодержателем, позасудового врегулювання, тобто позасудового способу звернення стягнення на предмет іпотеки.

4. Справи, повернуті Великою Палатою Верховного Суду на розгляд касаційних судів

1. Суд, який направив справу: КЦС ВС

Дата прийняття ухвали: 23 листопада 2022 року

Справа № 383/1273/21 (провадження № 14-100цс22)

Суддя-доповідач: Сімоненко В. М.

Підстава передачі на розгляд ВП ВС: відступлення від висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладеного в раніше ухваленому рішенні Верховного Суду.

Опис: На думку КЦС ВС, існує необхідність відступити від правового висновку КАС ВС, викладеного у постанові від 22 березня 2021 року у справі № 420/2908/19, відповідно до якого підпунктом 5 пункту 3 частини другої статті 4 Закону України «Про судовий збір» визначено ставку судового збору з апеляційної і касаційної скарги на ухвалу адміністративного суду у розмірі одного прожиткового мінімуму для працездатних осіб. Зазначене положення стосується подання апеляційних і касаційних скарг на всі без винятку ухвали адміністративного суду, які підлягають оскарженню, незалежно від позовних вимог, оскільки застосовується фіксована ставка судового збору.

Позиція ВП ВС: у наведених справах відсуне спільне правове регулювання підстав та об'єктів для сплати судового збору, і суди, розглядаючи підстави для сплати та/або звільнення від сплати судового збору, виходили з різних правових норм та частково нетотожних позовних вимог.

2. Суд, який направив справу: КАС ВС

Дата прийняття ухвали: 1 грудня 2022 року

Справа № 826/23910/15 (провадження № 11-135ап22)

Сторони/предмет: ТОВ «ЧИСТІ МАТЕРІАЛИ» до ДПІ у Святошинському районі ГУ ДФС у м. Києві про визнання протиправним та скасування податкового повідомлення-рішення.

Суддя-доповідач: Гриців М. І.

Підстава передачі на розгляд ВП ВС: відступлення від висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладеного в раніше ухваленому рішенні Великої Палати Верховного Суду.

Опис: На думку КАС ВС, існує виключна правова проблема щодо обсягу документів, які мають надаватися на підтвердження повноважень самопредставництва юридичної особи/суб'єкта владних повноважень, та наслідків, які настають у разі ненадання окремих документів з наявності відомостей в державному реєстрі про таку особу.

Позиція ВП ВС: на питання, означені як проблемні, ВП ВС дала свою відповідь і сформулювала правовий висновок, який містить на них відповіді.

3. Суд, який направив справу: КАС ВС

Дата прийняття ухвали: 7 грудня 2022 року

Справа № 826/19911/14 (провадження № 11-130ап22)

Сторони/предмет: АТ «ПроКредит Банк» до Відділу державної виконавчої служби Святошинського районного управління юстиції у місті Києві, третя особа – ОСОБА_1, про визнання протиправною та скасування постанови, зобов'язання вчинити дії.

Суддя-доповідач: Прокопенко О. Б.

Підстава передачі на розгляд ВП ВС: відступлення від висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладеного в раніше ухваленому рішенні Верховного Суду.

Опис: На думку КГС ВС, існує необхідність відступити від правового висновку, викладеного у постановях КЦС ВС від 11 березня 2020 року у справі № 755/7922/15-ц та 3 листопада 2021 року у справі № 2-2117/2010, щодо визначення типу наданого кредиту для застосування підпункту 1 пункту 1 ЗУ «Про мораторій на стягнення майна громадян України, наданого як забезпечення кредитів в іноземній валюті».

Позиція ВП ВС: з мотивів суду про необхідність передачі справи не вбачається, від якого висновку КЦС ВС, що мав би бути обов'язково застосований саме у справі, пов'язаній з визначенням наданого кредиту як споживчого, слід відступити.

4. Суд, який направив справу: КАС ВС

Дата прийняття ухвали: 7 грудня 2022 року

Справа № 560/5541/20 (провадження № 11-136ап22)

Сторони: ОСОБА_11 до ГУ ПФУ в Хмельницькій області про визнання протиправним та скасування рішення, зобов'язання вчинити дії.

Суддя-доповідач: Гриців М.І.

Підстава передачі на розгляд ВП ВС: відступлення від висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладеного в раніше ухваленому рішенні Верховного Суду.

Опис: На думку КАС ВС, існує необхідність відступлення від висновку, викладеного у низці постанов КАС ВС про те, що належним способом вручення судового рішення може вважатися лише його надсилання рекомендованим листом (не телефоном, не електронною поштою поза «Електронним кабінетом» Єдиної судової інформаційно-

телекомунікаційної системи, не службами для обміну миттєвими повідомленнями (месенджерами)).

Позиція ВП ВС: КАС ВС не має труднощів з розумінням та трактуванням положень статті 251 КАС України в частині способу надсилання сторонам, учасникам справи копій судових рішень, одним з яких є надсилання рекомендованим листом засобами поштового зв'язку. Але незважаючи на це, з покликанням на означені вище чинники пропонує «шляхом розширеного тлумачення» запровадити інший, фактично не встановлений процесуальним законом, спосіб повідомлення сторін про рух справи й ухвалені в ній судові рішення.

5. Суд, який направив справу: КГС ВС

Дата прийняття ухвали: 7 грудня 2022 року

Справа № 910/11872/21 (провадження № 12-35гс22)

Сторони/предмет: ОСОБА_1 до релігійної організації «Благодійне місійне товариство «Слово життя» та Державної служби України з питань етнополітики та свободи совісті про визнання недійсними рішень загальних зборів і правління та скасування реєстраційної дії (запису) у ЄДР.

Суддя-доповідач: Катеринчук Л. Й.

Підстава передачі на розгляд ВП ВС: відступлення від висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладеного в раніше ухваленому рішенні Великої Палати Верховного Суду.

Опис: На думку КГС ВС, існує необхідність відступити від висновку, викладеного у постановах ВП ВС від 06 квітня 2021 року у справах № 910/4998/20 та № 910/10011/19, шляхом його уточнення із зазначенням про те, що спори між релігійною організацією та її учасником, пов'язані зі створенням, діяльністю, управлінням або припиненням діяльності такої організації, мають розглядатися в порядку господарського судочинства як спори між юридичною особою та її учасником, проте за своєю суттю вони не є корпоративними, тому до них не підлягають застосуванню норми корпоративного права та правові висновки Верховного Суду у корпоративних спорах.

Позиція ВП ВС: ВП ВС не вбачає у правовому питанні, переданому на її розгляд, наявності глибоких і довгострокових розходжень у судовій практиці у справах з аналогічними питаннями. КГС ВС не обґрунтовано, в чому вбачається складність застосування відповідних положень господарського процесуального законодавства у правовій ситуації, що склалася у справі при розгляді спору між релігійною організацією та її членом щодо управління такою юридичною особою.

6. Суд, який направив справу: КЦС ВС

Дата прийняття ухвали: 8 грудня 2022 року

Справа № 701/1475/19 (провадження № 14-107цс22)

Сторони: ОСОБА_1 до ТОВ «Сальвілайн Транс Груп», третя особа – Державна реєстраційна служба України, про припинення трудових відносин.

Суддя-доповідач: Ткачук О. С.

Підстава передачі на розгляд ВП ВС: відступлення від висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладеного в раніше ухваленому рішенні Верховного Суду.

Опис: На думку КЦС ВС, існує необхідність відступити від правового висновку, викладеного у постанові КГС ВС від 19 червня 2019 року у справі № 925/603/18 в якій зазначено, що обов'язковою умовою для встановлення сервітуту є звернення до іншої сторони з пропозицією про укладення договору про встановлення сервітуту.

Позиція ВП ВС: правовий висновок, викладений у постанові КГС ВС від 19 червня 2019 року у справі № 925/603/18, не суперечить, а навпаки узгоджується із висновком, який колегія суддів КЦС ВС просить сформулювати ВП ВС за результатами розгляду цієї справи.

7. Суд, який направив справу: КАС ВС

Дата прийняття ухвали: 14 грудня 2022 року

Справа № 200/257/20-а (провадження № 11-143ап22)

Сторони: ОСОБА_1 до ДП «Інформаційні судові системи» про визнання протиправними дій і зобов'язання утриматися від вчинення дій.

Суддя-доповідач: Золотніков О. С.

Підстава передачі на розгляд ВП ВС: виключна правова проблема.

Опис: На думку КАС ВС, у справі існує виключна правова проблема, а саме: яка норма права є спеціальною у спірних правовідносинах і, відповідно, норми якого акта (ЗУ «Про доступ до судових рішень» чи КПК України) мають переважне застосування до спірних правовідносин; чи можуть посадові особи ДП «Інформаційні судові системи» не виконувати постанову слідчого, посилаючись на норми Закону «Про доступ до судових рішень».

Позиція ВП ВС: на вирішення ВП ВС поставлено питання, яке може бути вирішено КАС ВС як належним судом.

8. Суд, який направив справу: КГС ВС

Дата прийняття ухвали: 21 грудня 2022 року

Справа № 911/1770/21 (провадження № 12-34гс22)

Сторони/предмет: ТОВ «Сеал Компані» до Фастівської міської ради про визнання незаконним і скасування рішення.

Суддя-доповідач: Власов Ю. Л.

Підстава передачі на розгляд ВП ВС: відступлення від висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладеного в раніше ухваленому рішенні Верховного Суду.

Опис: КГС ВС вважає за необхідне відступити від правового висновку, викладеного у постанові КЦС ВС від 19 листопада 2021 року у справі № 752/16038/19 щодо того, що до нового власника нерухомого майна речове право на земельну ділянку автоматично не переходить, якщо попередній власник не оформив право власності або користування земельною ділянкою в ситуації, коли до діючого договору оренди землі (чинного акту про право постійного користування) станом на час укладення нового договору купівлі-продажу частини нерухомості з наступним набувачем

не внесено відповідних змін, пов'язаних з укладенням першого договору купівлі-продажу.

Позиція ВП ВС: відносини в наведених цивільній і господарській справах не є подібними, а також КЦС ВС у своїй постанові, прийнятій у справі № 752/16038/19, не робив висновку, від якого вважає необхідним відступити КГС ВС.

Дайджест судової практики Великої Палати Верховного Суду. Рішення, внесені до ЄДРСР за період із 01.12.2022 по 31.12.2022 / Упоряд.: департамент аналітичної та правової роботи апарату Верховного Суду / Відпов. за вип.: Секретар ВП ВС д. ю. н., професор, член-кореспондент НАПрН України Уркевич В. Ю. Київ, 2023. Вип. 37. – 42 с.

Застереження: видання містить короткий огляд деяких судових рішень Великої Палати Верховного Суду. У кожному з них викладено лише основний висновок щодо правового питання, яке виникло у справі. Для правильного розуміння висловленої в судовому рішенні правової позиції необхідно ознайомитися з його повним текстом, розміщеним у Єдиному державному реєстрі судових рішень.

Стежте за нами онлайн

 fb.com/supremecourt.ua

 t.me/supremecourtua

 @supremecourt_ua